

FREEDOM OF THOUGHT.

A POPULAR SCIENTIFIC MONTHLY IN THE LITHUANIAN LANGUAGE.

Mėnesinis Iliustruotas Mokslo ir Literatūros Laikraštis, leidžiamas Bendrovės "Laisvoji Mintis" Scranton, Pa.

Entered as Second Class Matter at the Post Office at Scranton, Pa., under the act of March 3, 1879

N. 42

Scranton, Pa., Rugsėjo (September) mėn. 1913 m.

Tomas IV

Statement of the Ownership, Management, Circulation, etc., of **Laisvoji Mintis** published monthly at Scranton, Pa., required by the Act of August 24, 1912.

Name of—

Editor,

Post Office Address

Managing Editor,

DR. JOHN SZLUPAS,

1419 N. Main Ave., Scranton, Pa.

Business Manager,

PUBLISHER, THE LAISVOJI MINTIS PUBLISHING ASSOCIATION,

OWNERS:

J. TELLEYSH, 1719 Jackson St., Scranton, Pa.

FR. ŽIVATKAUSKAS, 110 W. Market St., Scranton, Pa.

J. ARDZEVICH, 1838 N. Main Ave., Scranton, Pa.

DR. JOHN SZLUPAS, 1419 N. Main Ave., Scranton, Pa.

Known bondholders, mortgagees, and other security holders, holding 1 percent or more of total amount of bonds, mortgages, or other securities. None.

JOHN SZLUPAS,

Signature of Business Manager.

Sworn to and subscribed before me this 26th day of March, 1913.

M. V. MORRIS,

Alderman 1st Ward.

(My commission expires January, 1918.)

INTALPA.

Krikščionybė ir Moteris. <i>J. S. Cowper.</i>	pusl. 984—985
Šis bei tas iš Chronikos.	985—986
Sunaikintosios Gerybės. <i>Brieux.</i>	987—989
Padrikos Pastabos. <i>K. Jurgelionis.</i>	990—991
Evoliucijos Mokslas paveiksluose. <i>Dennis Hird, M.D.</i>	992—998
Kalinys (eilės). <i>Karolis Vairas.</i>	998
Atsišaukimas į Laisvamanius. <i>F. Silbelus.</i>	999
Rusų Beletristikos Tėvas. <i>J. Asara.</i>	1000—1002
Slenkstis. (<i>Įc. Turgenevo eilės prozoje</i>)	1002

JAUNIMO SAPNAI

Pradedant Naują Akademinį Metą. <i>Elnis.</i>	1003
Sodui (eilės). <i>N. Valasinas.</i>	1003
Paveikslėlis. <i>Pranas Bajoras.</i>	1004
H. Poincarė. (<i>Iš "O. N."</i>)	1005—1006

SKAITYKIT IR PLATINKIT SEKANCIUS RASTUS:

- LIETUVIŲ TAUTA SENOVĖJE IR ŠIADIEŲ,
parašė D-ras J. Šliupas. 3 tomai; kožnas po
\$1.50, visi 3 tomai..... \$4.50
- LIETUVOS ISTORIJA parašyta Simano Daukan-
to, 2 tomu..... \$3.00
- SPĖKA IR MEDEGA — Mokslas apie gamtos išta-
tymus, kaina be apdarų \$1.50 su apdarais \$2.00
- LIETUVOS PASAKOS YVAIRIOS 4 tomai, po
\$1.50 vienas, visi 4 tomai..... \$6.00
- BALTRAMIEJAUS NAKTIS istoriška apysaka iš
vidurinių amžių, parašė Prosper Merimė, vertė
K. Rėk.,..... 75c
- INK VIZICIJA arba atpirkimas žmonių nuo šėtono
Parašė Kn. V. Dembskis,..... \$1.25
- KANKINTOJAI IR KANKINTINIAI UŽ
MOKSLĄ. Kaina..... \$1.00
- IŠ KO KYLA MELAI ir skriaudos žmonijoje? ... 75c
- DVYNIAI VAGIŲ, kiekvienas privalo perskatyti
šitą Kn. V. Dembskio kningelę..... 25c
- TIKRI IR NETIKRI ŠVENTIEJIE, paveikslėlis
gyvenimo iš kankintinių ir kankintojų..... 25c
- KAIP MASKOLIJA PERSEKIOJA LIETUVĄ.
Pagal "L'Oppression Russe en Lithuanie" pa-
piešė Kn. V. Dembskis 10c
- KAIP GERIAUSIAI LAIDOTI NUMIRĖLI Pie-
šinys d-ro L. Wehlau, iš angliško išguldė kun.
V. Dembskis, 10c
- AR VYSKUPAS VALANČIUS NEBUVO VILIU-
GIU LIETUVYSTĖS? papišė kun. V. Dembskis, ... 15c
- UŽMUŠIMAS ČARO ALEKSANDRO II, parašė
Jonas Gražys, 15c
- MASKOLIŲ NAGUOSE, tikras atsitikimas, atpa-
sakotas d-ro J. Šliupo..... 10c
- DIEVO PIKTADĖJYTĖ, parašė Sabastijonas
Faure,..... 10c
- POLITIŠKOJI EKONOMIJA, kas ji ir ko mokina
Pagal d-rą J. B. Marchlevskį ir kitus parašė
V. K. Račkauskas..... 25c
- TABAKAS, kaip jis žmonėms kenkia. LIAUKIME
RUKĘ!..... 10c
- LIETUVIAI AMERIKOJE sutrauka d-ro J. Šliupo
kalbos, laikytos 5 dieną Birželio 1910 m. Čika-
gos mieste..... 10c
- MAŽOJI ARBA PRUSIŠKOJI LIETUVA 19 šimt-
metyje, parašė J. Šliupas "Laisvosios Minties"
leidinys. 10c
- "ROJUS ir PAŽANGA." Prof. M. Dragomanov. Vertė
V. K. Račkauskas. Kaina 35c
- LAISVOSIOS MINTIES ALBUMAS 50c

Perkūpiams duodame gerą nuošimtį.

L AISVOJI M INTIS

1419 N. Main Ave., Scranton, Pa.

Reikalingas geras zeceris. Atsišaukite tik tie, kurie gali sustatyti nemažiau 5,000 emsų į 8 valandas.

Universal Printing Co.
227 Linden St., Scranton, Pa.

Išsiųsdink šiandien **Tiktai \$1.00 doleris**

Kiekviename lietuviškame name privalo rasti
EDMUNDO STEPONAIČIO RAŠTU KNINGA.

Steponaitis buvo vienas iš pirmųjų mūsų jaunujų rašytojų, kurie duoda mums pradžią grynos literatūros sričiai, kuriu visu pirmiausias tikslas jau nebvien žadinimas tautos, visuomenės sąmonės bet ir gaivinimas, tvėrimas pačios dailiosios mūsų raštijos

Taji dailių poezijos ir prozos rinkini galima gauti tiktai už \$0.00 pas:

AL. STEPONAITIS,
184 Atkins Avenue,
Brooklyn, N. Y.

"LAISVOSIOS MINTIES" KNINGYNE ir visuose kituose kningynuose ir krautuvėse. Reikalaukite visur.

Reikalaujama agentų kiekvienoje Lietuvisiais apgyventoje vietoje. Uždarbis geras. Klauskit apie sąlygas.

Živatas ir Zaleckas

SANKROVA

INVAIRIU GERIMU

Čia gausi: Ruginės Bourbon degtinės, yvairiu "Brandes" iš Californijos, francuziško vyno ir koniako, itališko, ispaniško, vokiško, vengriško vyno, neišskiriant ir rusiškos VODKOS. Karčiamininkams parduodame visoj Amerikoje ir nusiunčiame greitai ir teisingai. Reikalaujami kokio nors gėrimo, kreipkitės žemiau padėtu antrašu:

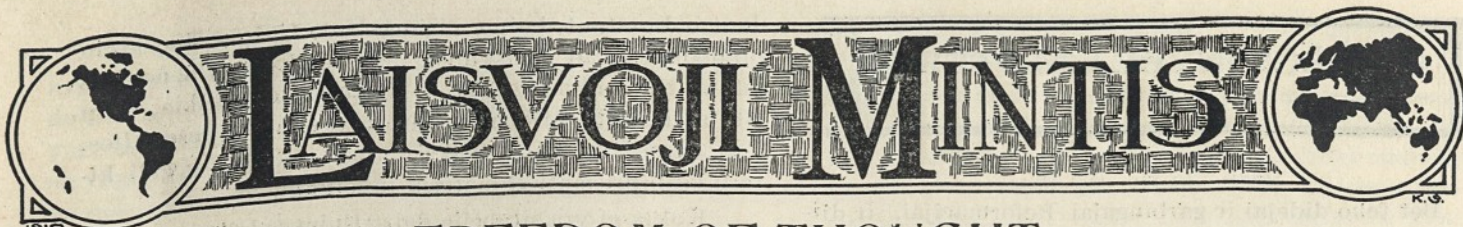
Providence Square, Scranton, Penn'a.

DR E. L. PEET**Specialistas**

Gydome Akių, Ausų, Nosies ir Gerklės ligas.

Išgaminuoja akis ir
PRITAIKO AKINIUS

Providence Square, North Scranton, Pa.

FREEDOM OF THOUGHT.

A POPULAR SCIENTIFIC MONTHLY IN THE LITHUANIAN LANGUAGE.

Mėnesinis iliustruotas Mokslo ir Literatūros Laikraštis, leidžiamas Bendrovės "Laisvoji Mintis" Scranton, Pa.

Entered as Second Class Matter at the Post Office at Scranton, Pa., under the act of March 3, 1879

N. 42

Scranton, Pa., Rugsėjo (September) mėn. 1913 m.

Tomas IV

Gottfried Wilhelm Leibniz.

KRIKŠČIONYBE ir MOTERIS

J. S. COWPER.

(Žiur. "L. M." No. 41).

Bet teko didejai ir garbingajai Reformacijai, ir didžiam reformatoriui Liuteriui pačiam, užtvirtinti polygamiją kaipo leistiną dalyką. Jis suteikė privilegiją krikščioniškam Hessų kuningaikščiui, Philypui I, kurs norėjo patenkinti reikalavimui sugulovės, kad ją priimtų už pačią šalymais jo žmonos tuomet dar gyvos. Kuningas Butzer, kurs perkratinėjo dalyką su Liuteriu naudon savo valdymiero, prisimygęs Liuteriui šv. raštu atrodinėjo, kad polygamija nesipriešina evangelijai. Liuterio vienatiniu prašymu buvo, kad kuningaikštis laikytų tą privilegiją slaptoje, idant nešvankūs muzikai nepanorėtų turėti po keletą pačių, pasiremdami leidimu šventraščio. Melanchthonas, kurs 16 metų pirmiau buvo gynęs pretenziją Anglijos karaliaus Henrio VIII įvesdinti polygamiją jo karalystėn, atėjo į pagelbą kuningaikščiui Philypui. Veikale paskelbtame 1541 m. jis apgynė polygamiją ir atrodė, kad ji nėra prasižengimu prieš šv. raštą. Taip toli krikščionių bažnyčia nebuvo naikintoja polygamijos, kad šimtas metų po Liuterio, kada po 30 metinės karės vyriškoji populiacija Germanijos buvo išdecimuota, Frankonijos kongresas, laikytas Nuremberge, vasario 14 d., 1650 m., priėmė nutarimą, kviesdamas visus kunigus ir vikarus ir kanauninkus apsviesti, ir kad "beto, kiekvienam vyriškiui bus leista apsviesti su dviem pačiom; ir visi bei kožnas vyriškis yra raginami, ir dažnai iš sakyklų taipgi bus kviečiami, taip taikintiesi tame dalyke".

Bažnyčios pastova link polygamijos panėši į jos atsinešimą 19-tame šimtmeetyje į negrų verguvę. Jeigu jos rėmėjai reikalautų, ji rastų gausą argumentų prirodymui, kad kaip polygamija taip vergija yra dieviškomis įstaigomis. Krikščionių bažnyčia šiądien nemokina nė polygamijos nė vergijos tik todėl, kad jos rėmėjai nė vienos nė kitos nereikalauja. Iki kova už moterių tiesas nebus iškovota ir laimėta, bažnyčia nepermainys savo pozicijos antagonizmo ir netaps apgynėja moterių reikalo. Bažnyčia yra didele sudėtuve svieto konservatizmo. Veikme konservatizmo yra saugoti, kas sena; negali vadauti vežime pažangos. Lygiai 100 metų atgal, kada kelines pirmusyk dėvėjo, keliniuotuosius neleidavo į bažnyčią, taip kaip Joną Baptistą turbut išmestų jeib katra Baptistų bažnyčia krikščionijoje, jeigu jis nepasisakelbęs ateitų kitą nedėdienį, apsišupęs verbliudo plaukuotu ploščiumi ir apsijuosęs savo strėnas skurine juosta arba net 19 to šimtmečio pliidraitėmis iki kelių. Nera reikalo šauktiesi prie tukstančių suvargusių, be apginklo moterių, kurias su torturomis nevidoniško buklumo pasmerkė mirtin, bažnyčiai siun-

dant ir kurstant, kaipo raganas nuo 15-tojo šimtmečio pradedant, kad išaiškinus, juog krikščionybė nebuvo jokiu draugu moteriškės. Nieko kito nereikia, kaip tik atsišaukti prie istorijos ir dėsnių philozophijos, kad atrodžius, juog krikščionių bažnyčia negali kitaip kaip priešintiesi moterių judėjimui.

Kokia-gi yra situacija dabartiniuose laikuose? Kokią pastovą užima krikščionių bažnyčia sulyg moterių judėjimo dabar? Juozas McCabe savo "Moters Religijoje" yra nurodęs, kad judėjimas atitaisymui moters legalių ir ypatingų skriaudų prasidėjo viduryje 19 tojo šimtmečio, ir kad jį skelbė vyrai ir moters Anglijos, kurie buvo iš padugnių atsimetę uuo krikščionybės — Robertas Owen, G.J.Holyoake, ir Jonas Stuart Mill'ius; Marė Wollstonecraft, Harrieta Martineau, Pranė Wright, Jurė Eliot, Elena Taylor, Ona Besant ir joms lygios. Išskyrus retą kuningą, kaip Kingsley ir Farrar, visa Anglijos kuningija arba tylėjo arba tiesiok priešinosi reikalavimams atitaisymo. Kas ženklyva, taip gi, priešgynumas buvo remiamas visai thėlogiškais dėsniais, nėsa moterių judėjimas esąs priešginingas likimui, koki dievas moterei, sutverdamas, nulėmęs, ir nesutinkas su pirmuoju žmogaus nuopoliu. Šitie argumentai už moters paniovimą tapo sustatyti vieno Angliškiosios bažnyčios kuningo prie šv. Crantok'o bažnyčios, nelabai seniai laikytame pamoksle, kaipo priežastys, kodėl krikščionė-moteris turi uždengti savo galvą bažnyčioje.

Štai tos priežastys.

- 1) Vyro pirmybė sutvėrime — "Adomas buvo pirma sutvertas, paskui Jėva".
- 2) Budas sutvėrimo — "Vyras nėra iš moters, bet moteris iš vyro".
- 3) Siekis sutvėrimo — "Vyras netapo sutvertas dėl moters, bet moteris dėl vyro".
- 4) Išėiga sutvėrimo — "Vyras yra paveikslu garbės dievo, o moteris yra garbė vyro".
- 5) Moters pirmybė nuopulyje — "Adomas nebuvo prigautas, bet moteris tapusi prigauta, buvo prasižengime".
- 6) Susituokimo prietikiai — "Kaip bažnyčia yra pavaldine Kristaus, taip moters tegul esti saviems vyrams".
- 7) Viršininkystė vyro ir pačios — "Galva kožno vyro esti Kristus, o galva moters esti vyras", josios pats.

Iki šiai dienai, regula, kad moters n'ėitų bažnyčion su negobtom galvom, aštriai užlaikoma tulų dēnomiacijų arba sektų. Keli mėnesiai atgal, keturios mergaičiukės nuo 10 iki 12 metų amžiaus tapo išsvartos iš Episkopalų bažnyčios pamaldų viename didesniųjų Pacifiko pakraštinių miestų, užtai, kad jų galvos nebuvo apgobtos. Juokai ima svarstant išmetimą mažų mergiočių šviesoje vikaro Crantok'o priežasčių.

Iki šiai dienai, kožna besirandanti teisinga krikščionių denominacija išreiškia savo prisirišimą prie doktrinos, kad moteris esti žemesniu tvariniu. Nors ji yra svarbiausias ramstis ir tvirtynė kožnos bažnyčios, nė vienoje ji neiškyla į augštesnius urėdus. Episkopai neleidžia jai sėdėti savuose synoduose, Presbiterijonai nepripažįsta jai tiesos sėdėti jų visatinuose susirinkimuose, Methodistai atsako jai tiesą sėdėti jų metinėse konferencijose, ir Baptistai neleidžia jai delegatu būti metinėse jų sueigose. Episkopų bažnyčioje, kaip kad Lietuvoje pas katalikus, tebužlaikomas ižeidingas paprotys Angliškosios bažnyčios, reikalaujantis, kad moteris "įsivezdintų į bažnyčią" po kudikio užgimimo, lyg kad tesėdama augščiausiamjam moterystės pašaukimui ji sutepusi butų savo kuną, ir reikėtų ypatingo apvalymo pirma, negu bus įleista bendrijon išrinktųjų.

Šiadien Anglijoje bažnyčių svarba statoma opozicijon didumos raporto Karališkosios komisijos apie Perskyras. Joks didis moralis dėsnis nesiriša su leidimu perskyrų dėlei apleidimo per trimetį, dėl nuolatinio žvėriškumo, dėl neišgydomos beprotystės po penkių metų uždarymo asyliuman, dėl igudimo girtybėn, jeigu ji po trijų metų atsiskyrimo nepagydoma, ar dėl apkalnimo visam amžiui už žmogžudystę. Priešingai, aišku yra, kad dorybė šalies pasigerins suteikiant perskyras tokiuose atsitikimuose. Bet viešpataujančioji Anglijos bažnyčia, su jos galinga mašinerija, stengiasi padaryti negalimu, kad įstatymdavystė įvyktų sulyg patarmės daugumos raporto. Kas kaiti kuningui jausmai moters, ištėkėjusios už vyro, kurs nuo jos pabėgo, už vyro, kurs yra paprastai žvėriškas su pašvelnintu nožmumu, koks tik galimas moterystės prietikiuose, už neišgydomo pakvaišėlio, igudusio girtuoklio ar žmogžudės, pasmerkto ikgyvastinin kalėjiman? Senoj kninogoj, rašytoje necivilizuotame amžiuje, niekam nežinant kur ir kieno, tariamas dievažmogis, sako, pasakęs, kad "ką dievas kruvon sujungė, tegul joks žmogus neperskiria", ir dėlei rašto su neatrodomais pamokymais, krikščionių bažnyčia yra pasirengusi pasmerkti likiman aršesnin negu mirtis tukstančius nelaimingų moterių. Ko gyvastis ir laimė gyvų vyrų ir moterų verti yra krikščionių bažnyčioms, jeigu bažnyčių pelnai, jų privilegijos ir jų doktrinos patenka į pavojų?

Dėlei keletos žodžių, parašytų mytiškos ypotos ukaname proaušryje senovės rytų gentės historijos, krikščionių bažnyčia nesuskaitytas moteris nugalabijo torturomis. Su koku širdies ramumu, tad, ji gali žiūrėti į dvasės torturas anų nelaimingųjų moterių, kurias nelaimės įkliudė į bažnyčios iškeikimą šiadien?

Užduotys, susirišančios su moteryste ir perskyromis, yra ypatingai problėmomis, kuriomis moters gyvai įdomauja, ir kuriose reformos labui moterių yra pageidaujamos. Užduotys sutuoktvių ir perskyrų, taip gi, yra problėmomis, rods manytum —, kuriomis krikščio-

nių bažnyčios gyvai turėtų įdomauti, nėsa bažnyčios iš vienos pusės pačios savę apsirinko sargais moralybės, ir iš kitos — pačios savę apsirinko monopolistais musų sutuoktvių apeigų. Bet kada reikia pasirinkti, ar tarnavus žmonybei, ypačiai ar tarnavus labui moteriškiosios žmonijoje dalies, arba ar užlaikius interesus nusidėvėjusių tikybių ir suterštų doktrinų, bažnyčia drūčiai išikabinusi pasiskiria pastarąją uždavinį.

Žingeidu štai kas: jeigu moters-krikščionės žinotų teisybę apie krikščionijos pretensijas, buk krikščionybė esanti "moterių geriausiu draugu", ar jos vis dar pasiliktų karštomis rėmėjomis religijos, ar gal pasektų savo brolių ir vyrų paveizdą ir spruktų šalin nuo bažnyčios?

Joku metu krikščionybės historijos tyrinėjimas neparemia įtikėjimą, kad krikščionybė yra buvusi draugu ir apgynėju moterių. Su nuliudimu turime pasakyti, kad viskas priešingai esti. Kuomi augščiaus stovėjo bažnytinė galybė, tuomi žemiaus purvynan buvo nutraukta moteris. Nykstant bažnyčios galybei, moters laisvė ėjo priekyn ir didyn. Šiadien bažnyčia yra didžiausioji jiega, dirbanti prieš platesnę laisvę ir lygesnę teisę moterims. Nebus nesumone pasakius, kad diena moters visiško išliuosavimo prasidės nuo dienos, kada moters atsikratys nuo prietarų ir burtų ir doktrinų krikščioniškosios religijos.

Verta pasiskaityti veikalas kuningo jezuito Benedikto Valuy: "Directorium Sacerdotale", 1898 m., išleistas Dubline pas M. H. Gill & Son. Tai yra vadovas kuningams, bažnyčios pripažintas, o pasmerkiantis moterystą.

Šis bei Tas iš Chronikos

Seinų "Šaltinis" labai išizeidė paskelbimu laikraščiuose taksos, paskirtos Lietuvoje kuningams už pataruvimą garbingoms avelėms. Kuningėlių raštapa laikis tikrina, kiek "naudingų darbų" kuningėliai atlieka ir už dyką ir apmokamų: jie krikštyją vaikus, sutuokią jaunosius, laidoją negyvėlius, poterius kalbą, pamokslus saką, bažnyčias statą, dangų ir keplą ir šveistainę rodą, ir daug ko kito dirbą; tik nepasisako, kiek vaikelių pagamina, kiek mergelių iš kelio išveda, kiek šeimynų supjuda, kiek žmonėms užnuodyją gyvenimą, kiek mokslan einančią jaunuomenę ant klaidingo kelio pavylioją ir t. t.

Jeigu apie darbą kalbėti, tai jau kuningo darbas neturi jokios ekonominės vertybės. Dar Lietuvos upės neišsekė, kad vandens nebutų pakrikštyjimui mažulė.

lių; o jeigu reikia aliejų tai lietai, na, tai ricina gana pigi yra, kad už dešimtuką netik maumenį, bet ir kitką keliems vaikučiams ištepti galėjus. Mišia — ir gi lėšų nepadaro, nėra vyną ar šiaip ar taip kuningėlis maukia. Rods mačiau kitą kuningą ir šnapsą prie mišių geriant, bet koks skirtumas, ar gers jį prie altoriaus, ar namie, ar karčiameje? Mišia kaip ir krikštas — tai ne koks naudingas darbas. Na, o pamaldos už dušeles šveistainėje ar kitur esančias kiek naudos atneša? Musų žinioje — nieko! Kaip dušelė augštyt nenušoka, taip ir šveistainės ir keplos žemai nėra. Tai vis veltas darbas, veltas i tikėjimas. Žodžiu sakant — monai! O koks išmanus žmogus už monyjimą gali algos reikalauti? Bet — sakysite — kuningai poterius kalbą! Ha, ha, ha! Jeigu už poterius reikia piningus mokėti, tai nueikite pas patį šventąjį tėvą Romon, pasistatykite phonographo prietaisus; kaip šv. tėvas syki priplepės poterius, tai phonographas dieną ir naktį, metų metais atkartos. Kiekvienoje parapijoje pastatykite po vieną phonographą, tai jis prikaltės poterių daugiaus negu kuningai su visomis Lietuvos davatkomis tai padaryti ištengia. Pasigalvoju, kad tai vis atlikta bus kas met daug pigiaus negu užlaikant porą tukstančių kuningų, kurių dabartinės maldos nėra vienokios pakraipos: vienų lenkiškos, kitų lietuviškos, kitų sumaskolintos. Juk visos dievui nē patikti negalētų: kaip gi dievas norētų klausyties taip neharmonišku maldų? jos tik vėjais nueina. O čia už vėjus dar reikia mokėti! — Giriasi kuningai šliubus duoda. Teisybē, šiadien nebe baudžiovų gadyne, tai "įstatymas pirmos nakties" panaikintas. Užtai Lietuvos kuningai ir brangina "šliubus" nuo 5 iki 25 ar 50 rub. Žinant, kad šliubas tai paprastas kontraktas — bent Amerikoje taip žinome —, tai vertinti surašymą ir įvykdinimą to kontraktto nereikia daugiaus kaip 50 kap. Amerikoje "skvajeris" ar "aldermonas" bent sulyg įstatymų daugiaus neprivalo gauti kaip 50 centų. Kas nebrangina piningą, tas žinoma jį mēto, manydamas, kad taškymu piningų laimingiaus gyvenens. Tačiau gerai žinome, kad šeimynos gyvenimas ne nuo to priguli, kur buvo šliubas imtas, bažnyčioje, ar pas rejentą, nē nuo to, kiek buvo už jį mokēta žvarbiaisiais. — Tas pats su negyvėlio palaidojimu. Kas vėjus gaudo, arba mano, kad "dušią" su kuningo pagelba nusiūsti ištengs į nesužinomą dangaus karalystę, tam valia mētyti ir šimtais rublių veltui. Svietas-gi žino, kad kunas drauge su dušia pasilieka žemėje, jiegosė musų gamtos, ir todėl ar su kuningu ir mišiomis, ar be kuningo ir ekzekvijų laidosi į žemę, ar krematojoje sudeginsi, ar daktarams lavoną pavesi supjaustyti, skirtumo jokio nėra dėl negyvėlio.

Ir kaip nevertysi, kuningo darbas yra bergždžias. Naje, o ką sakytum apie pamokslus, išpažintis, sakramentus? Plyckus kepa kožna moteris, ir jie nėra brangūs. Šnabždėti ausin jaunikis netingi merginai,

moteris vyrui arba antraip. Tas taip-gi nėra brangu. O jau pamokslai — na, sakykite patys: per 500 metų Lietuvoje kuningai sakē pamokslus; o ar pamokslų dėlei šalis prakiuro, ar gal kalnuose auksas atsirado, ar laukai pagerėjo? Ne! O gal žmonės geresniais, laisvesniais, išmintingesniais virto? Ne! Gal išmoko liaudis pirkliauti, remeslais versties, mokslus įgyjo ir pavertē šalį į koki negirdētą rojų? Juk tai girdēdamas kožnas nusijuokti turēs, nėra tik iš kuningų dėkos Lietuva ir jos žmonės pasilikę yra mulkais, ir net kuningai patys gyvuliais, avelėmis, vadina, o ir svetimi žmonės Lietuvių neguodoja dėlei jų neapšviestumo... Tai kur-gi tie geri musų kuningijos darbai? Tur-but jų nedaug yra, ir jeigu paimtum ant svarstyklų, tai pikti, nelabi darbai toli gražu persveria gervosius ir labucsius.

Ar kas apmoka netikusį, nelabą, piktą darbą? Naje apmoka: kuningų sukvailintos avutės ir avinukai! Bet nevisuomet taip bus! Jau ir ištikomosis avys trepsi ir spardosi; taip bent Amerikoje Lietuvių tarpe darosi.

* * *

Retai tarp Lietuvių užtinkame tikrą humorą, nors turime keletą humoristiškų laikraščių. Ažuot humoro paprastai randame šiaudadušinius pasityčiojimus. Bet "Darbininkų Viltis", No. 33, tikrai gali pasigirti gerai pritaikintu humoru. V. R. rašo apie "Šveicariškąjį surį", apsigyvenusį Mahanoy Cityje, Pa., štai kaip:

"Mahanoy City gavo didelį Šveicarijos surį. "Draugas" sako, kad tai ēsas labai, labai, labai geras suris, "išvendzytas" (ar ne išrukytas? Red) ir išraugintas tam tikruose raugaluose, kuriais jis yra perdēm persiēmęs ir kurie trykštē iš jo trykšta. Bet Mahanoy'aus parapijonams to raugo kvapas nepatinka. Nežinia, ar jie prie jo, prie to kvapo, dar nėra pripratę, ar jau jie jo tiek turėjo, kad jis jiems yra atsigrisęs, bet gana to, kad jie purtosi nuo to surio kvapo. Niekaip jiems negali įgirti tą gerą surį — jie vis netiki, kad tai yra tikras "šveicariškasai" suris. Jie sako: negalimas daigtas, kad tikras Šveicarijos suris turētų tokį nepatogų kvapą. Jie visi sako, kad tai ēsas tikras "Limburgo" suris ir dar taip prasčiokiškai išsireiškia, buk tas suris, ēsa.... smirdas!

"O dievai juos žino, tuos parapijonus, gal ir teisybē!"

Lietuviai, duokite mums daug tikro humoro! Jis smagus ir sveikas....

* * *

BRIEUX.

Sunaikintosios Gerybės.

(“LES AVARIE'S”. PAGAL JOHN POLLACK’O
“DAMAGED GOODS” “LAISVAJAI MINČIAI”
vertė Karolis Vairas.)

(Pirm pradėsiant lošti, ant scenos pasirodo scenos tvarkytojas ir taria):

Tamstos, —

Pavelykit pranešti jums, jog, sulyg autoriaus ir rengėjų noro, šis vakaras yra paskirtas susipažinimui su sifilio liga sąryšyje su jungtuvėmis.

Jame nėra scenų sukėlimui pasipiktinimo arba nepasitenkinimo, neigi nėra jokių nepadorių išsireiškimų. Su tuo sutiks kiekvienas, kas supras, jog mes netikime, kad nežinojimas ir neprotingumas yra būtinos moterų doros sąlygos.

—:O:—

PIRMASAI AKTAS.

(Daktaro kambarys ligoniams priimdinėti. Po dešinei didelis stiklinis langas, per kurį matosi religijos dalykai. Jo priešakyje, ant papėdžių, bronzos ir stovylos. Paraleliškai su jomis didis, Liudviko XIV stiliaus, rašomasis stalas, apverstas popieromis ir stovylėlėmis. Tarp stalo ir lango daktaro kedė. Kitoje pusėje fotelis, arti prie scenos apatinių šviesų, ir suolelis. Pokairei įneinamosios durys, pro kurias, atidarant, matosi koridorius, apmuštas tapetais, papuoštas stovyloimis ir paveikslais. Greta durų didelė kningoms laikyti šėpa; viršui jos kabo Wallace’o, Dupuytren’o ir Ricord’o paveikslai. Garsių gydytojų biustai. Mažas stalas ir dvi kėdės. Iš šono mažos durys. Kambarys yra pilnas, visoje žodžio prasmėje, dailės daigtų.

Jurgis Dupont, dideliai nusiminęs ir matomai sergąs, ineina per šonines duris, paima savo lazda, skrybelę ir pirštines nuo suolelio ir sėdasi ant sofos priešais stalą. Jis yra didelis vyras apie dvidešimt šešių metų amžiaus, didelėm apskritom akim, paprastos, bet ne juokingos išžiuros. Jis giliai atsidūsta. Jį seka daktaras, vyras bent keturiųdešimtų metų, su Garbės Legiono kaspinėliu frako kilpoje, ir sėdasi. Jis daro spėkas ir intelekto žmogaus išpuđį).

JURGIS. Na, daktare?

DAKTARAS. Na! Visiškai nėra abejonės sulig tamstos ligos.

JURGIS (trindamas sau kaktą). Nėra abejonės — ką tamsta nori tais žodžiais pasakyti?

DAKTARAS. Visai blogai (rašo, Jurgis nubąla, tyli valandėlę baimės apimtas. Atsidūsta). Eik, eik! Tamsta pats apie tai turėjai taip pat mąstyti.

JURGIS. Ne, ne!

DAKTARAS. Visviena!

JURGIS (visiškai nusiminęs). Gerasis Dieve!

DAKTARAS (sustoja rašęs ir žiuri į jį). Nesigąsčiok, sveikas. Iš septynių žmonių, kuriuos tamsta sueini gatvėje, draugijoje, ar teatre, yra bent vienas, buvęs tokiaame padėjime, kaip ir tamsta. Vienas iš septynių, penkiolika iš šimto!

JURGIS (ramiai, lyg pats į save). Visviena, aš žinau, kas belieka daryti.

DAKTARAS. Žinoma. Štai tamstos receptas. Nu-eik su juo pas chemistą, te jis padaro tamstai vaistus.

JURGIS (priimdamas receptą). Ne.

DAKTARAS. Taip, tamsta padarysi taip, kaip ir visi kiti daro.

JURGIS. Bile kas kitas nėra tokiaame, kaip aš, padėjime. Aš žinau, kas man reikia daryti (pakelia savo ranką prie smilkinio).

DAKTARAS. Penki vyrai iš dešimties tų, kurie sėdasi priešais mane šitoje kedėje, lyginai taip pat kalba. Žėdnas jų sakosi esąs daug nelaimingesnis už visus kitus. Paskui-gi, kuomet aš su jais užsišneku, jie prieina prie supratimo, jog su ta liga galima sugyventi; naminiame-gi gyvenime namų taiką reikia sau išsidirbti, visiems sutinkant. Eikš, tamsta, aš atkartoju, čia nieko nėra ypatingo, tai paprasta. Tai yra tiktai atsitikimas, kuris gali bile vieną žmogų ištikti. Aš užtikrinu tamstą, kad perdaug siaurai sakoma, vadinant tą ligą “prancuzlige”. Ištikrųjų, ta liga yra visasvietinė. Jei tamsta nori rasti motto sutvėrimams, kurie pardavinėja savo meilę, tai beveik gali pritaikinti prie jų šiuos žodžius: “Štai yra jūsų valdovas... Tai yra, tai buvo, arba tai turi būti”.

JURGIS (išideda receptą į šoninį iš viršaus švarko kišenių). Bet aš turėjau būti jos nepaliestas.

DAKTARAS. Delko? Ar delto, kad tamsta užimi gerą vietą? Kad esi turtingas? Apsidairyk aplinkui. Pažiūrėk į tuos dailės tvarinius; penki — tai John Bologna’o Mercury’o kopijos, šeši — Pigallo darbai, trys — repodukeijos iš vaško, tikėk man, Paccini’o Sužeistosios Meilės. Ar tamsta manai, kad visa tai man padovanojo elgėtos?

JURGIS (atsidusdamas). Aš nesmi paleistuvis, daktare. Mano gyvenimas gali būti pavyzdžiu visiems jauniems vyrams. Aš užtikrinu tamstą, kad nė vienas negali būti taip atsargus, kaip aš, nė vienas! Klausykite; leiskime, aš pasakysiu tamstai, kad per visą savo gyvenimą turėjau tiktai dvi mylėtini, ką-gi tamsta į tai pasakysi?

DAKTARAS. Užtenka ir vienos, kad turėtum atėiti pas mane.

JURGIS. Ne, daktare, nė viena iš tų dviejų. Niekas visame pasaulyje nesibijojo to dalyko taip, kaip aš; nė vienas negalėjo būti taip begalo atsargus, kaip aš. Mano pirmutinė mylėtinė buvo tai geriausio mano draugo pati. Aš išsirinkau ją per jį; per jį, ne delto, kad la-

bai jau paisyčiau jo, bet delto, kad jis labai padoriai ir morališkai gyveno, su pavydu dabojo savo pačią ir sergėjo, idant ji neturėtų kokių neišmintingų santykių su kitais. Kas lytisi jos pačios, tai aš visados laikiau ją baimėje sulig tos ligos. Aš pasakiau jai, kad beveik kiekvienas vyras serga tąja liga, taigi ji negalėjo net sapne būti man neištikima. Mano draugas pasimirė ant mano rankų: tai buvo vienintėlė priežastis, atskirusi mane nuo jos. Paskui aš išsirinkau jauną siuvėją.

DAKTARAS. Ar nė vienas iš kitų tamstos draugų nebuvo ištikimai morališkas?

JURGIS. Ne. Tamsta žinai, kas tai yra šių dienų moralybė.

DAKTARAS. Geriau ir toki, negu joki.

JURGIS. Na, tai buvo padori mergelė iš tokios šeimos, kurios aplinkybės reikalavo paramos. Jos bobutė buvo invalidė, be to sergąs tėvas ir trys maži broliai. Ačiu man, jie visi galėjo gyventi. Jie paprastai vadindavo mane Dėde Raulu — aš nebuvau tiek kvailas, kad pasisakyčiau jiems tikrąjį vardą.

DAKTARAS. Oh! Krikšto vardą, na — prie to viso, tai visgi atsargiau.

JURGIS. Kaip-gi, žinoma! Aš pasakiau jai ir kitiems daviau suprasti, kad, jei ji mane prigaudinėtų, aš tuoj ją palikčiau. Taigi visi ją ir dabojo dėl manęs. Taip jau paskui susitaikė, kad aš kas nedėdienį perleisdavau su jais ir tokiu tai budu aš daviau jiems progą iškilti augšty. Lankymas bažnyčios buvo mielas jai pasivaikščiojimas. Aš išnuomavau jiems suolą, ir jos motina eidavo bažnyčion drauge su ja; jiems labai tikdavo matyti savo vardą, išraižytą ant suolo. Ji niekad neapleisdavo namų pati viena. Tris mėnesiai tam atgal, kada iškilo klausimas apie mano apsivedimą, aš apleidau ją. Jie visi verkė, man pasitraukiant nuo jų. Aš nemeluojau ir neprasimaniau: ištikrųjų jie visi verkė. Tamsta matai, kad aš nesmi blogos rūšies žmogus. Žmonės gailisi manęs.

DAKTARAS. Tamsta buvai labai laimingas. Delko tamsta panorėjai permainos?

JURGIS (nusistebė iš to klausimo). Aš panorėjau apsigyventi kaip reikiant. Mano tėvas buvo notaru ir prieš mirsiant įsakė man apsivesti su pussesere. Tai buvo geras parinkimas: jos pasoga pagelbės man įgyti vietą. Prie to aš ją labai myliu. Ji manim irgi užimta. Aš turėjau viską, kas tik gali padaryti gyvenimą laimingu. Mano pažįstami visi man pavydėjo. (Su nusiminimu). Ir štai gauja idiotų užsimanė iškelti man atsisveikinimo pietus ir paužti drauge su manim! Žiūrėkit, kas iš to išėjo! Man nesisekė, aš niekad neturėjau jokio pasisekimo! Aš žinau tokius vyrus, kurie ištikrųjų palaidžiai gyvena: tačiau nieko su jais neatsitinka, gyvuliai! Bet aš — per bjaurų žaislą — kas-gi beliko tokiam supuvėliui, kaip aš? Mano ateitis sugriauta, mano gyvenimas užnuodytas! Na, argi ne ge-

riau man syki visą tai užbaigti? Visviena aš to viso ilgiau nekėsiu! Tamsta dabar matai, kad niekas negali būti labiau sunaikintas, kaip aš. (Verkdamas) Nėra kito tokio, daktare, aš sakau tamstai, nėra! (Užsidengia veidą nosine). Oh, oh, oh!

DAKTARAS (pasikėlė ir eina prie jo šypsodamos). Tamsta turi būti vyras ir neprivalai verkti, lygu kudiškis.

JURGIS (vis da su ašaromis). Jei aš bučiau gyvenęs gyvuliškai ir bučiau leides laiką smuklėse ir sekiojės moteris, aš suprasčiau: aš sakyčiau, kad užsitarnavau.

DAKTARAS. Ne.

JURGIS. Ne?

DAKTARAS. Ne. Tamsta taip nepasakytum: bet tai visviena. Na, toliau.

JURGIS. Taip, aš žinau, kad pasakyčiau. Aš sakyčiau, kad užsitarnavau. Bet už nieką! už nieką! Aš atskyriau save nuo visų. Aš saugojausi pagundų, kaip kad ir tamsta saugojies pikto. Aš nevaikščiojau su savo draugais į pasilinksminimo vietas: motinos rodyda vo mane savo vaikams, kaip pavyzdį. Spaudžiausi prie darbo: verčiau save vesti kiek galiūt reguliarišką gyvenimą. Mat, du mano draugai gelbėjo man prisirengti prie mano egzameno iš teisių. Aš maniau, kad jie užkankins mane, bet ačiu jiems aš išlaikiau egzamenus. O, aš bevėlyčiau grįžti namo apie ketvirtą valandą ryte su atversta apykakle, su cigaru dantyse, uždegtu kokios kors balėtinės mergartės kambaryje! Aš norėjau, kaip ir kiekvienas, ragauti skonį ružu nuteptų lupų, žvelgti į pateptas akis ir nudažytą veidą! Aš bevėlyčiau dalyvauti linksmuose išdykėlių pokiliuose, kur yra šampanas, kur šnabžda regsti moterų rubai ir kur yra kiti dalykai! Aš visą tai pašvenčiau mano sveikatos delei, ir žiūrėk tamsta, ką aš už tai turiu! Ah, jei aš buč žinojęs! Jei tik aš buč žinojęs? Aš bučiau nevaržęs savęs; taip, visiškai! Tai būtų buvę kažkam geram, visviena! Kada aš apie tai pamąstau! Kada pamąstau apie gyvuliškumą, apie baisų pasibjaurėjimą, kurs lemta man!

DAKTARAS. Kas tai da niekai?

JURGIS. Taip, taip, aš žinau — plaukai nuslenka, kamomil'ius gėrimui, maudynė-keidė vietoj motorinio vežimo, su maža rankenuke valdyti styriui, su žmogum priešais vietoje motoro; ir aš eisiu taip, gug-gug-gug-gug! (Verkdamas) Ir štai kas beliko iš dailaus Raulo, — taip visi mane vadindavo, dailusis Raulas!

DAKTARAS. Mielasis mano pone, malonėk nusišluostyti paskutiniu sykiu savo akis, išsišnypšk nosį, išidėk savo nosinę skepetaitę į kišenių, ir klausyk manęs neverkšlendamas!

JURGIS (visa tai padaro). Taip, daktare; bet aš perspėju tamstą, kad bereikalingai gaušinsi laiką.

DAKTARAS. Užtikrinu tamstą...

JURGIS. Žinau, ką tamsta nori man pasakyti.

DAKTARAS. Šitame atsitikime tamsta čion privalai tylėti. Suvaldyk save!

JURGIS. Taip, esmi čia, taigi klausau, daktare. Tamsta esi begalo geras.

DAKTARAS. Jei tamsta turi valią ir ištvirimą, tai nė vienas dalykas kurių tamsta bijai, neištiks tamstos.

JURGIS. Žinoma, tamsta, kaipo daktaras, turi man tai sakyti.

DAKTARAS. Aš sakau tamstai, kad Paryžiuje yra šimtai tukstančių tokių žmonių, kaip tamsta, jie yra dailūs ir sveiki, duodu tamstai savo žodį. Eikš! Maudynė-ke dė! Tamsta nematai nieko daugiau.

JURGIS (užgautas). Nei gi tamsta.

DAKTARAS. Beto, tie, kurie yra jose, tai da ne visi tų, kurie butinai turi ten buti, del to pat, ką ir tamsta manai. Eikš, eikš! Tamsta nebusi labjau katastrofoje nukentėjęs, negu šimtai tukstančių kitų žmonių. Dalykas yra pavojingas: nieko daugiau.

JURGIS. Taigi matote. Tai yra pavojinga liga.

DAKTARAS. Taip.

JURGIS. Viena iš pavojingiausiųjų.

DAKTARAS. Taip, bet tamsta turi gerą laimę.

JURGIS. Gerą laimę?

DAKTARAS. Sulygintinai, jei taip tinka. Tamsta turi gerą laimę tuo atžvilgiu, kad užsikrėtei viena tokių ligų, kurių apgalėjimui mes turime labai gerai veikiančius vaistus.

JURGIS. Žinau, vastai yra blogesni už pačią ligą.

DAKTARAS. Klysti.

JURGIS. Juk tamsta nemanai pasakyti man, kad aš galiu buti išgydytas.

DAKTARAS. Tai yra galimas dalykas.

JURGIS. Reiškia, aš nesmiu pasmerktas...

DAKTARAS. Aš duodu tamstai savo žodį.

JURGIS. Ar tamsta... ar tamsta kartais neklysti?... Man buvo pasakyta.

DAKTARAS (patraukdamas pečiais). Tamstai buvo pasakyta! Buvo pasakyta? Nėra abejonės, kad tamsta žinai visus "už" ir "prieš" istatymą apie nuosavybę.

JURGIS. Taip, žinoma; bet aš nesuprantu, koks gali buti sąryšis...

DAKTARAS. Vietoj to, kad mąščius apie tai, butų buvę daug geriau, jei but buvę pasakyta tamstai, kokios rūšies yra ta liga, kuria dabar sergi. Tuokart, beabėjo, tamsta butum užtektinai išmintingas ir neužsikrėstum.

JURGIS. Bet toji moteris buvo toki — sveika, kas galėtų apie ją ką nors panašaus ir pamąstyti? Aš nėčiau moters nuo gatvės, žinai tamsta. Ji gyvena gatvėje de-Berne, — tai ne visai dar žemutinė miesto dalis, ar ne?

DAKTARAS. Miesto dalis čia nieko bendra neturi. Ta liga skiriasi nuo daugelio kitų; ji neskiria nelaimingųjų.

JURGIS. Bet ta moteris gyvena beveik padoriai. Vienas mano draugų turi mylėtinę, tekėjusią moteriškę. Jinai-gi — tai jos draugė. Jos motina — ji gyvena su jos motina — buvo tuo laiku išvažiavus. Išpradžių ji nenorėjo manęs nė klausyti; pagaliaus, kada aš perleidau ištisą pusvalandį, pertikrinėdamas ją ir kalbindamas, kada prižadėjau jai nupirkti žiedą, kaip kad jos draugė turi, ji sutiko. Ji net liepė man nusiauti, pirm lipant augštyu, kad neužgirstų tarnas, porteris.

DAKTARAS. Jei tamsta butum pamokintas, tai žimotum, kad tokie atsargumo ženklai neduoda jokios gvarancijos.

JURGIS. Tas teisybė. Męs turėtume buti mokinaimi.

DAKTARAS. Taip.

JURGIS. O vienok apie tuos dalykus negalima rašyti laikraščiuose.

DAKTARAS. Delko?

JURGIS. Aš galiu sakyti tai iš patyrimo, — mano tėvas kitąsyk leido nedidelį laikraštį provincijoje. Jei męs butume nors syki atspausdinę tokį žodį, tai skaitytojų skaitlius nupultų žemyn, kaip akmuo į vandenį.

DAKTARAS. Tačiau jūs talpinote laikraštyje apsakas apie svetmoterystę.

JURGIS. Žinoma. To publika ir nori.

DAKTARAS. Tamsta turi tiesą. Publika labjausia reikalauja lavinimo. Padorus vyras vedasi su savim savo moterį ir dutkerį į salę, kur jie girdi tokius dalykus, nuo kurių ir daktaras gali iš sarmatos nukaisti. Jų doringumas gali buti tiktai užalarmuotas rimtais žodžiais.

JURGIS. Ir pagaliaus kas bus da nauda, jei supažindinsi publiką su liga?

DAKTARAS. Jei ją geriau pažintų, tai tankiau nuo jos apsisaugotų.

JURGIS. Kiekvienas norėtų visiškai nuo jos apsisaugotų.

DAKTARAS. Oh! Tai labai lengva.

JURGIS. Pasakyk man.

DAKTARAS. Tai jau tamstai nebepagelbės; bet kada turėsi sunų, tai galėsi jam duoti tą patarimą.

JURGIS. Koks tai patarimas.

DAKTARAS. Mylėti tiktai vieną moterį, buti pirmuoju jos numylėtiniu, ir mylėti ją taip, kad ji niekad tamstos neprigaudinėtų.

JURGIS. Tai lengva ar ne? O jei mano sunus neapsives iki dvidešimts aštuonių metų, kas tada?

DAKTARAS. Tada, kad jam butų kuomažiausias rizikas, pasakyk jam, jog jis gali eiti pas tas, kurios turi valdžios pavelijimą...

JURGIS. Valdžios gvarantuojamos.

DAKTARAS. Ir te pasirenka sau apysenę.

(T. b.).

Padrikos Pastabos.

“Kur tau vilkas išbus nestaugęs“ — šią patarlę ke-
li mėnesiai atgal priminė man vienas mano prietelius ir
plunksnos draugas, betariakaujant mudviem apie lite-
raturą ir... biznį. Mat, sakiausi nebesikišiąs daugiau
į raštijos dalykus. Dabar matau, kad jis kiek tiek tie-
sos bus pasakęs. Regėkit, jau lyg bandau “pastaugti“.
Ale bet nestaugsiu. Tik truputį ir retkarčiais dar pa-
bandysiu šį-tą vampterėti; ne kaip ten ypatingai, taip
sau, lyg šuo iš miegų... Tie mano vampterėjimai turės
šiam garbingame laikraštyje “padrikų pastabų“ var-
dą. Rods, taip bus tinkamai pakrikštyta?

—:—

Pirmiausia, norėčiau nors mažumėliu atsisteiti, ką
skėliu. Privalėjau šį-tą pasakyti apie puikius, gal ne
tiek puikius, kiek malonius, E. Steponaičio raštus.
Tačiau jau kiti apie juos yra ką nors pasakę. Žinoma,
jie nepasakė to, ką aš norėjau pasakyti. O aš norėjau ir
tebenoriu tik tiek apreiškinti, kad šitie raštai yra man
meilūs. Meilūs, kad juose viena dailės tyruma ar tos
tyrumos troškimas. Išsistebėkit: čia surinkta viskas,
kas galima buvo surinkti, kiekviena šiada ar tada para-
šytoji eilutė; tokiam rinkinyje visuomet gali atsirasti
medžiagos, kuri neliudytų tyrumo, kad rašytojas gami-
no ją vien grynosios dailės meilės vedamas. O čia vis-
kas tai liudija, kiekvienos ir silpnės ir vyriškesnės
eilutės.

E. Steponaičio buta dailininko. Ne skelbėjo, ne
ragintojo, ne agitatoriaus, ne pranašo ir ne mintytojo,
bet vien dailininko. Dailės žvilgsniu jo regėta ir pieš-
ta dalykai. O to ypač pas mus dar labai reta pajėško-
ti. Todėl brangu. Daug kalbėta kad E. Steponaitis
buvęs L. Tolstojo pasekėjas. Bet tai nesvarbu: ar Tol-
stojį ar Solovjevą jis būtų sekęs, kaip dailininkas jis ga-
lėjo likti tas pats. Man rodos, svarbiau yra tai, kad
jis sekė A. Jakštą — ne kokias jo teorijas ar pažvalgas,
bet jo eilių techniką, išdirbimą. Tam liudijimas:

Per banguojančią harfų Eolo harmoniją,
Per apsupusią žemę butybės vibraciją,—
Siaudžia virpanti muzikos aido agonija,
Siaudžia skausmo išpinta poezija-gracija...

Tai gražiausios E. Steponaičio eilutės. Jų pavidalas
ir išdirbimas yra Jakštiškas.

—:—

Mūsų literatūros užsižiebimui labai trokštinas toks
poetas, koku *žadėjo* būti E. Steponaitis: poetas dailinin-
kas, poetas, kuris jieškotų grožės, ir jos vis naujas stip-
rias atjautas blokštų mums neišbaigtinai naujose formo-
se. O dabar pas mus vis senosios dainos be paliaubos

kartojama. Rimtaujama ir rimtaujama vis tomis pa-
čiomis sudulėjusiomis temomis ir gaidomis, ir pririm-
taujama iki gyvam kaului. Pikčiausia, kad kone visi
jaunieji nei kiek nebando išsiveržti iš to nuobodulio jun-
go, o anaipol džiaugiasi, jei pataiko sudėstyti palšą
dainelę ausis praužusiais tonais.

—:—

Pernai Liudo Giros išėjo eilių rinkinėlis *Tėvynės Ke-
lias*, o užpernai *Žalioji Pievelė*. Dievaži, jie manyje pa-
liko apsiuylimo jausmą: Liudas Gira senomis temomis
senųjų dainų rimtatuotojas. *Žaliosios Pievelės* dveitas
eilių dar buvo suteikę šiek-tiek vilties. Iš “Aukso Sva-
jonių“, iš “Į žinyną einu“ ir iš “Resurexi et vivam“,
nors nevisai išnešiotų ir išdirbtų eilių, galima buvo
laukti kas nors nauja gimsią. Laukiau ir vyliaus.
Tą viltį galutinai užmušė *Tėvynės Kelias*. Čia jau nebe-
radau nei kibirkštėlės, kuri ką nors lemtų. Viskas se-
na, dirbtinai sukraigeliota, tuščia ir nuobodu. O man
vis taip noris naujo, vis taip noris to, kas ištikrųjų yra
tvėrimo vaisius. Kas gimė *tveryba*, tas tėra *tikrai nauja*.

—:—

Tai džiaugsmas, kad išėjo *Vaivorykštė*. Kad gi ji
galėtų ir nuolat eiti! Tad užsimegstų, tikrai užsimegs-
tų ir mūsų dailioji raštija. — Ilgai neatidėliojant, kiek-
vienam šviesesniai žmogui reikia *Vaivorykštė* išsirašyti.

—:—

Maironis. Ar jo garbingai nelygino kas su koku
nors žinomu kitos tautos poetu, leiskim, su Puškinu,
Miekevičiu? Rodos, tokių buvo. O jau, atmetus tokius
palyginimus, Lietuvių leib poetu jį gal ko-ne visi pri-
pažįsta. Maironis — juo tiktai gėrėtis galima, Mairo-
nis — jį tiktai garbinti reikia. Betgi mano akyse tokia
visuotinoji apie Maironį opinija yra nelyginant koks
prietas, kurs nejučia išgyvena žmonėse. Tuo anaip-
tol nesakau Maironį nėsant poetu. Sakau tik, kad jo
nėsama taip didelio, koku jis statomas. Labai nedaug
kuo iš Maironies galima gėrėtis. Dirbtinumas, perdėta
afektacija, truputis pompastiškumo tai yra defektai, ku-
riais persisunkus visa Maironies poezija. Aš nežinau
nei vieno jo eilučių, kurias skaitydamas, galėčiau pa-
jausti, kad poetas jas rašė “iš jausmo pilnumo“, giliai,
ką rašo, atjautęs. Vis man, beskaitant, išivaizdina ta-
rytum koks deklamatorius su intempimu pakiliai lei-
džias iš burnos jausmingus žodžius be jausmo, tarytum
koks Neronas-poeta deklamuojęs savo kompozicijas
prieš degančią Romą. Sako A. Jakštą esant eilių kali-
ku, bet tad ir Maironis ne kitoks. A. Jakštas daug ko
išmoko tiesiai iš Maironies. Tik ne taip švelniai jis ga-
li nukalt eilutes kaip Maironis. O sulig širdies, sulig
tikrojo jausmo, tai jau greičiau pas Jakštą to galima su-
rasti negu pas Maironį. Ag visai širdingai Jakštas pa-
rašė net savo eilutes “Maironiui, perskaičius jo *Parasa-
rio Balsus*“.

Vaivorykštėje pasirodė naujos Maironies poemos "Musų Vargai" pirmoji dalis. Žinoma, ir ši poema jau yra daugelio išgirta, išaugštinta, kaip visuomet. Tiesa, jeigu augštino pirmiau, turi augštinti ir dabar: Maironis čia tas pats. Tikrai, vietoj keturpėdžių amfibrachijų ir anapestų, kaip *Jannojoj Lietuvoj* ir kitur pas Maironį, ši poema parašyta keturpėdžiais jambais... Tai naujiena: Maironis jambais, rods dar nebuvo rašęs. (Kiti, jį sekdami, irgi mažai jambų tevartojo). Pradėjęs skaityt, matai kaip gyvą senąjį Maironį.

Ant augšto kalno Šatrijos
Retai kas naktį nebijos
Slapčia su dvasiomis kalbėti;
Bet dieną!... koks tai reginys!
Jo nieks ant Alpių nemainys
Ir čia Žemaičius ims mylėti.

Juk gražiai pasakyta. "Bet dieną!.. koks tai reginys!" Taip sušukus, galima, rodos, pajaušti platybę, expansiją, numanyti širdingumas. Jau to butų gana. Ale dar daugiau, dar iškilmingiaus tai norima pabrėžti, ir... indedama trivialė fraza: "Jo nieks ant Alpių nemainys". Po to jau nebesinori tikėti, kad kas nors čia buvo širdinga. Visas posmelis pradeda dvokti pompastiškumu. Taip ir su visa poema, kaip ir su atskiru posmeliu: vienas kitas posmelis, kaip jame atskira eilutė, gali pasirodyt lyg atjaustas, bet kitkas, ką užtinki poemoj, tą išpadį užmuša. Poemos apdainuojamieji dalykai be to gan prozaiški. Užmegsta Donios ir Sutkanaus meilė, bet ji tuojaus atsiduria ant:ame plane; pirmą vietą užima kalbos apie litvomanus (taip priprastos pas Maironį!) ir apie giedojimą rožančiaus lenkiškai... Bet tiek to su tema! Tegul kas nori rašo apie velnius, kas nori apie bobas, mergas ar angelus, by tik dailininko jausmų tai sušildytų, by tik dailės atžvilgiu tai parodytų! Maironies-gi rožančių apdainavimuose dailės labai, labai nedaug.

—:—

Vaivorykštėje yra nemaža eilių. Gan malonios yra M. Vaitkaus eilutės "Nušvito dar sykį senuolis dangus". ("Liudnojo Rudens Garsai"). Tai yra puiku taip pasakyti:

Taip liudna! Nubėgo skaistieji laikai
Į išdą turtingą brangios praeties...

Rods, pirmu syk mūsų raštijoje ir iškarto skaisčiai pasirodė Faustas Kirša. Jo "Rudens Metu" ypač gražus gabalėlis. Lemia daugiau.— Paparonis daug blyškesnis. Jo "Inkvėpime" gal ir yra kiek inkvėpimo, bet tai labiau Maironiško; formą visai Maironies ("Kur šiandieną jinai").— M. Gustaičio "Kur beplaukti?" bene bus pirmos gracioziškesnės jo eilutės. Pirmiau budavo tokios sunkios. Mane ypač buvo įerzinę jo "Krimo sonetų" vertimai: tai kažinkoks pasibaisėtinas dar-

kalas. Smagu yra skaityti, ką Gustaitis rašo apie Krimo sonetus, bet, Dieve, apsaugok nuo jo Krimo sonetų vertimų. Tą savo baisų nusidėjimą jis turėtų kaip nors atpirkti.— Vincas Krevė yra žodžių poetas. Parašo gražų sakinį, išimylį jį ir pameta visokią sąmonę. "Ego-iste", leiskim, nupynė vieną šilkinę žodžių pynele: "Išsiilgusia širdžia, vizijų ir godų-godelių kupina, einu, prasistumdamas pro plaukiančias minias..." Harmoningas sakiny. Bet, kada jis kartojamas apie aštuonetą kartų, jis jau tampa šlykštus. V. Krevė saiko nenuvokia. O dailė be saiko nuovokos nebėra dailė. Ten, Europoj, rods, daugiau kas pradėjo ar pradeda nebenuvokti saiko, ar nudavinėti, kad nenuvokia. Reikia būtina iš tos ligos gydyties, taipgi saugoties, kad ja neužsikrėtus: ji pavojinga. Be saiko ir masto yra begalybė; begalybė yra dailės ir visokios formos kontradikcija, begalybė yra niekas. Tenlinkui nereikia eiti. Puiku yra "be galo" naujų formų jieškoti, bet pražutinga yra eiti ing nieką, ing rubežių ir formos nebuvimą.

CHICAGO, ILL.

KL. JURGELIONIS.

Pakol Lietuvių socialistai savo tarpe ėdasi ir grauziasi, mes, laisvamaniai, žiurime iš šalies, ir šypsodamie si sakome: Nestebėtina! Lietuviams socializmas tai kaip 17-me šimtetyje Europai protestantizmas. Visokios sektos nieko geresnio neturėjo, kaip savo tarpe peštynes ir trukšmą kelti, net už gerklių smaugtiesi. Taip dabar daro ir Lietuvių socialistai. Nebagai hysterikai nebežino, nė kas jiems nė kam jie kalbas skelbti begali. Regimai, tos kalbos yra labai įstrižos! Išsiėdę iki atgrisus namie, socialistų vadovai užsimanė domą pasekėjų nukreipti ne neprietelių abazan, bet tų, kurie Amerikoje pamatus deda sąmoningam mintyjimui, parentam ant mokslo; beje kurie pamatus deda ir tikram socializmo supratimui. Taip daro ir socialistų pressa, kad "socialistiškomsioms davatkoms" suteikus progą pazuržėti ir pasipliaukšti. Veltus tai darbas! Laisvamaniams dar medega apsvarstymams neišsekė ir laisvamaniai nė botais neturi atlyginti "gražumu už gerumą". Laukas darbo platus ir visas dar usnėmis prižėlęs. Velyk arti dirvonus ir gerą sėklą sėti, negu mėtytiesi "išgriauztais" ar "supuvusiais" kiaušiniais. Palikkime tą darbą kuningams! Jie turi ir laiko gana, o ir medegos realiam darbui truksta.... O mes, laisvamaniai, minėkime garbingo Lecky'o žodžius: "Tikrasai tautų kiltumas matosi žmonyse, kuriuos seka, žmonyse, kuriuos garbavoja, budo idėaluose ir pasielgime, koki vertina." Kas gera, dora, kilta, tai purvyne nedera....

DENNIS HIRD, M. D.

Evoliucijos Mokslas Paveiksluose.

IV.

Zoologija (iki žindžių).

Pradedant svarstyti evoliuciją, nereikia pirma prasimanyti iškreivotas smulkmenas, ir potam sakyti, su tuščiū protu, kad jos nėra tikros!

Nėra tiesa, kad viskas plėtojasi tiesioginėje linijoje į ką-nors geresnio; daugelis formų beveik visai nesiplėtoja, o keletas formų eina atgalios ažuot eiti priekyn. Kad įvyktų evoliucija, reikia tinkamo prisitaikinimo prie prielankių aplinkybių.

Nėra tiesa, kad kiekviena forma augštesniųjų augalų ar gyvunų perėjusi yra per *kožną* augalą ar gyvuną žemesnį už aną. Kad radus giminystę, reikia grįžti prie prabočių, o ne skersai dulinti prie broliavaikių ar pusseserių. Žmogus neišsikivinkliojo iš jokių tebygvojančių bezdžionių. Kada sakai du broliu esant gentimis ir tos pačios šeimos, tai juk nemanai, kad vienas gimė iš kito, bet tik kad abudu turėjo tuos pačius gimdytojus. Vėl-gi mes sakome, kad broliavaikiai esti gentimis, nors jie labai skirtųsi formoje ir apėmyje, nors vienas mokėtų dainuoti, o kitas negali. Ažuolo medžiai nėra pavisę iš erškėtmedžių, bet jeigu galėtum atgal sekti jų pėdas toli gana, rastum tulą medį ar krumą, kuris pagamino pratėvius vieno ir kito. Tuli gyvunai plėtojosi tiesioginėje linijoje, bet, daugelis plėtojęsi yra pašalinėmis linijomis. Paukščiai plėtojosi pašalinėje linijoje, ir, nors žindžiai bei paukščiai pareina nuo reptilių, vienok žindžiai nėra pavisę per paukščius.

Paimk susimanantį žmogų į grūnčią pilną vaisių ir daržovių, jis mokės atrinkti visas daržoves į vieną krūvą, o visus vaisius į kitą, nors tulos daržovės ir tuli vaisiai panėšėtų vieni kitiems, arba turėtų vienokią spalvą, kvapsnį, skanumą.

Tai vis atsimindami, pažvelgkime į gyvunų svieta, kaip ją randame fosyliuose ir gyvose formose, ir mes igysime žinią, kad jie visi sudaro vieną didelę šeimyną įvairios giminystės.

Pradėsime nuo vienos žemiausių formų gyvū daigtų.

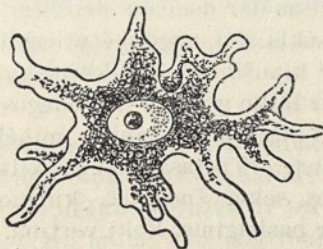

Fig. 98. Amoeba.

Amoebą (Fig. 98) užtinkame vandenyje. Ji tokia maža, kad nė nematytum be padidinančio stiklo. Ji neturi jokių organų — nė sąnarių. Ji nuolatos mainikauja savo formą, ir nuo to savo vardą gavo. Tai tik celė (akutė), ir kada ji pastoja per didelę, ji skyla pusiau, ir tad turime dvi amoebi. Tasai mažytis šlakelis lyg kisieliuotos medegos yra tokia prasta forma gyvo daigto, kokią tik išivaizdinti tegalime. Ir nuo šitosios pradėje, mes turime irtis pirmyn į visus stebuklus gyvunų gyvastvos ir grožybės.

Tolesniu žingsniu evoliucijos buvo tas, kad celės, ažuot perskilus pusiau atsidalinti, dalinosi bet sulipu-

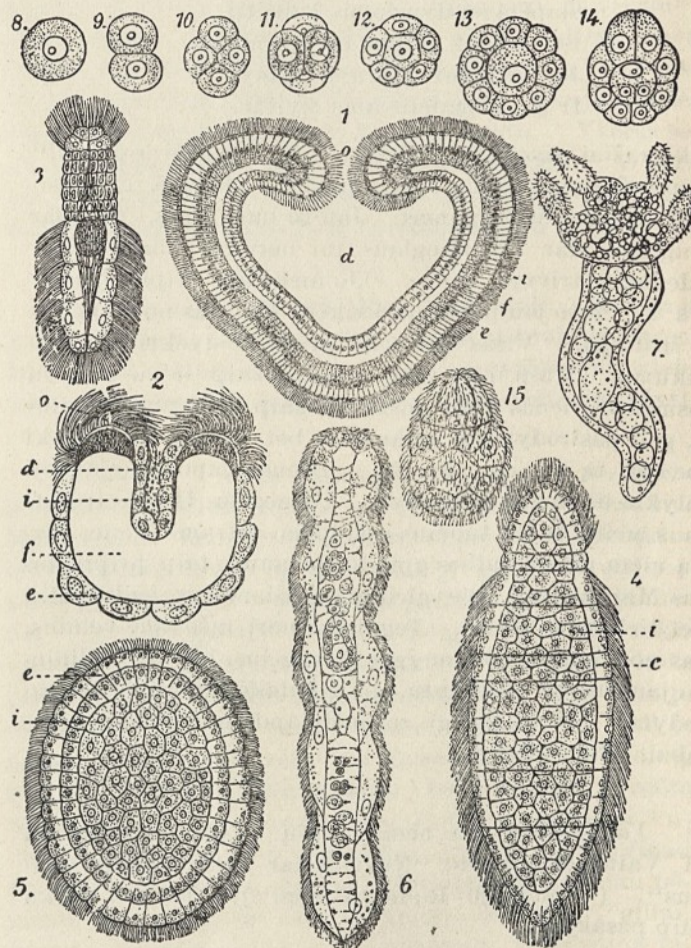

Fig. 99. Dabartinės Gastraeados. Fig. 1, *Pemmatodiscus gastrulaceus* (*Monticelli*) išilginiame pusiaupjavyje. Fig. 2, *Kunstleria gruvel* (*Delage*), išilginiame skersapjavyje. (Iš *Kunstler* ir *Gruvel*). Fig. 3—5, *Rhopalaria Giardi* (*Julin*): Fig. 3, vyriškos; Fig. 4, moteriškos gimities; Fig. 6, *Dicyema macrocephala* (*Van Beneden*). Fig. 7—15, *Conocyema polymorpha* (*Van Eeneden*): Fig. 7, subrendusi gastraeada; Fig. 8—15, jos gastrulacija — *d*, primityvė žarna, *o* primityvė burna, *e* ektodermas, *i* entodermas, *f* želatinos plotvė tarp *e* ir *i* (paramos plotvė, blastocoelė).

sios pasiliko, iki priviso tukstančiai formų gyvunų vandenyje. Šitieji yra — daug-celiniai gyvunai. Šitas veisimasi per sukibimą ar sulipimą yra, gal-but, stebėtiniausiu žingsniu evoliucijoje. Galutinė šito priežastis dar nėra žinoma.

Maželyčiai gyvunėliai Fig. 99 tapo labai labai padidinti, ir jie aiškiai parodo, kaip celės, po to kaip viena celė pasidalino, pasilieka prigludęjusios prie viena kitos, ir taip padaro daug-celinį gyvunėlį.

Jeigu žvilgtersi į piešinėlį, pažymėtą 7, kuris pers-tato užaugusį gyvunėlį, galėsi atsekti jo augimą perdėm augštutinėje linijoje, nuo vienatinės celės 8 iki 15. Viena iš įdomiausiųjų buičių, žmogui žinomų, tai ta, kad visi gyvunai (neišskiriant žmogaus) auga tokiu pačiu keliu.

Visi gyvunai, kurie neturi jokių kaulų ar vidurinio skeleto, yra vadinami invertibratais, beje neturinčiais nugarkaulio. Invertibratai yra dalinami į daugelį šeimynų — kirminai, straigės, musės ir t.t. Tuli jų veikiai įgyjo maisto virškinimui sistemą, ir smulkius nervus, ir silpnas kuno galunes; ir dauguma jų prasiškietė pašalinėmis linijomis.

Mus labiausiai apeina kirmėlių pavidalo kliasė, nėra tuose gyvunėliuose išsiplėtojo didelė viduj išlaukinės dudos — tai antras įdomus žingsnis. Mes juos vadiname

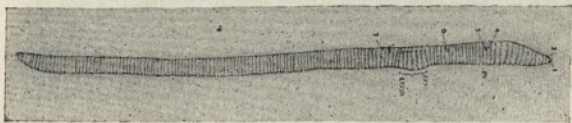

Fig. 100. Paprastas sliakas.

duobtakuniais (Coelomata). Kadangi vidurinė dūda ango ilgesnė negu išlaukinė — galbut dėlto kad ji rado uždangą, ir daugiau maisto gaudavo — vidurinė dūda susiraičiojo pati aplink savę. Taip ėjosi per tukstančius metų, taip juog visi augštesniejie gyvunai turi sulankstytas žarnas ir sulankstytas viena ant kitos.

Sliakas yra žemės gyvunas, kuriame mes randame įtėmyjamą kiaurą kuną ir reiškią kraujo sistemą. Jis turi nasrus viename gale ir atvarą kitame. Tačiau nėra jokių kaulų. Jis priguli prie invertibratų. Dabar reikia jieškoti prasidėjimo nugarkaulio. Tai atsitiko gyvunuose, kurie gyvena vandenyje.

Gylė kirmė (Balanoglossus) gyvena jurėje, įsirausi dumble. Šits gyvunas yra primityviškiausias sąnarys, ėsantis padugnėje labai didelės kliasės nugarkauliuotųjų gyvunų, ir todėl vadinamų vertebratais. Vienas daigtas, suvienijantis visą vertebratų kliasę, tai struktura, vadinama *notochordu*, beje pakalos virve; tai yra minkšta, plona valakna kisieliuotos medegos, besitraukianti išilgai nugaros. Antraje vertebratų ypatybe yra pažiauninės prarėžos priešakinėje dalyje vidurinės dudos (maistinio kanalo), kuriomis gyvunai kvėpuoja. Tos prarėžos tampa pažiaunėmis. Trečia vertebratų

ypatybe yra butis nervinės sistėmos, kuri turi formą ruožo jautrios odos išilgai nugarą. Tasai paprastai susisuka į dūdą, ir padaro nugarkaulio nervų kanalą. Šitos tris žymės nusprendžia, ar gyvunas priguli prie vertebratų ar ne.

Fig. 101 galite matyti pažiaunines prarėžas, pažymėtas 5. Apykklė yra pažymeta 2, ir toje randasi labai trumpas notochordas, kuris nusidriekia į didelį snukį, pažymėtą 1. Taipgi toje apykklėje randasi trumpa nervų dūda. To gi dėlei, rodos, mes turime tiesą šitą įdomų kirminą dėti į padugnes vertebratų kliasės. Yra keletas veislių gylekirmių.

Antru nariu padugnėje šitos kliasės yra jurių šmirkšlė.

Šitoji forma (Fig. 102) yra tai užaugęs specimenas,

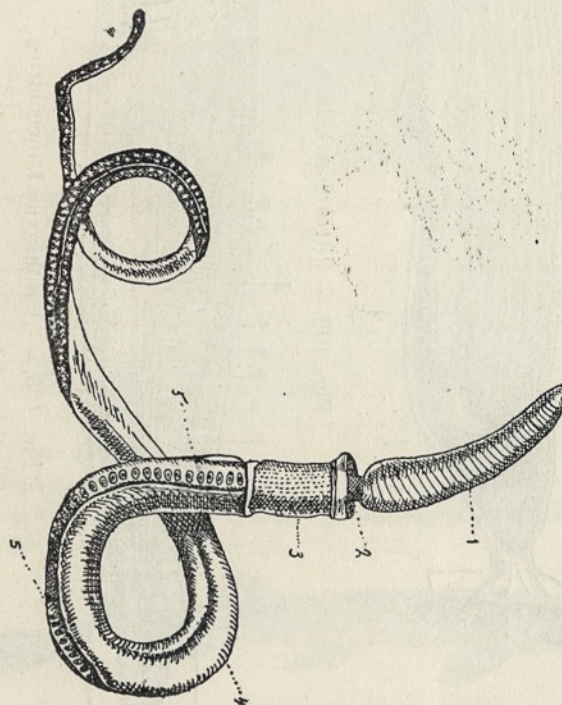

Fig. 101. Gylekirmė (Balanoglossus).

prisisegęs prie kokios-nors pasparos ant dugno, taip kad gyvunas nesijudina, nevaikščioja. Šitie gyvunai vadinami esti Plėkšniuočiais (Tunicata arba Ascidia). Užaugęsis gyvunas neparodo beveik jokios žymės savo giminingumo su vertebratais.

Fig. 103 varlės bužungalvis ir jurių šmirkšlės (arba Ascidos) puntagalvis taip labai panėši vieną į kitą, kad mus nustebina, ir galite matyti nykų notochordą abiejuose.

Fig. 104 notochordas yra silputis, trumpai tesitėsia nuo uodegos (ne per visą kuno ilgį). Viršui jo matote juodąją nervų virvutę, paputusių priešakyje. Šitas pasididindimas tai pirmtakunas smagenų augštesniųjų vertebratų. Beaugdamas tasai puntagalvis susiurbia savo pasturgalį.

Trečiu įdomiu gyvunu padugnėje vertebratų yra amphioxus.

Žodis Amphioxus ženkliną aštrus abiem galais. Jį taipgi vadina perstekė. Tas įstabiausias gyvūnėlis randamas esti smiltyse seklių jurių. Jis yra beveik permatomas, ir Fig. 105 matote notochordą, besidrie-

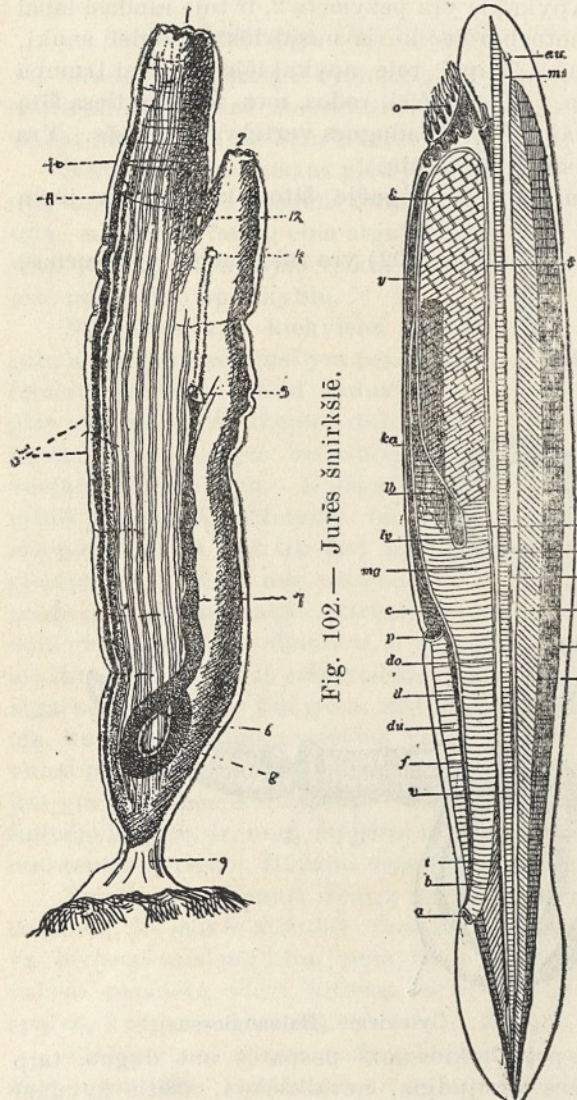

Fig. 102. — Jurės šmirkšlė.

Fig. 105. — Amphioxus lanceolatus.

Fig. 102 Jurės šmirkšlė. 1, nasrai; 2, atriumo skylė; 3, anus; 4, lytinė skylutė; 5, raumens; 6, reprodukcijos organai; 9, stembas prikibęs prie uolos; 10, usų žiedas; 11, peripharynginis žiedas; 12, smagens.

Fig. 105. Amphioxus lanceolatus (sulyg Haeckelio). a, anus; au, akis; b, pilvo raumens; c, kunaduobė; ch, notochordas; d, žarna; do ir du, nugarinės ir pilvinės žarnos sienos; f, pelekų randas; h, oda; k, pažiaunės; ka, pažiaunių arterija; lb, jaknos; lv, jaknų vėna; m1, smagenų puslė; m2, nugaros smagens; mg, skilvis; o, nasrai; p, pilvo skylutė; r, nugaros raumo; s, vuodegos pelekas; t, aorta; v, žarnų vėna; x, rubežius tarp pažiaunežarnės ir skilvežarnės; y, hypobranchinė vagutė.

kiantį išilgai visą kūno ilgumą. Perstekė yra nuo vieno iki dviejų colių ilga. Labai yra įdomu, kad čion, pirmu kartu, susitinkame su pavidalu labai paprastu

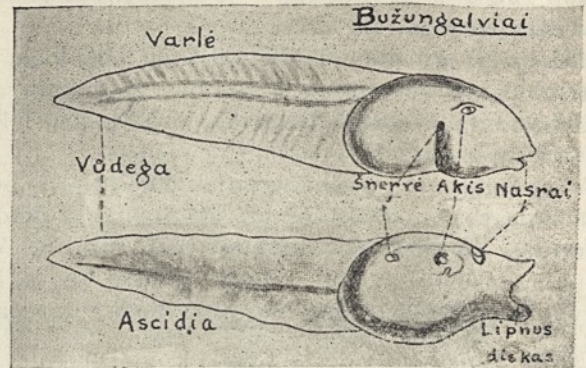

Fig. 103. Varlės bužungalvis, ir apačioje jo puntagalvis jurinės šmirkšlės arba Ascidios.

tarp vertebratų, bet nežinomu beveik visai kur-kitur. Matote, kad nėra tikros galvos.

Svarbumas notochordo atžinime vertebratų niekaip negali būti perdedamas.

Šitieji trys gyvunai — balanoglossus, ascidia, ir am-

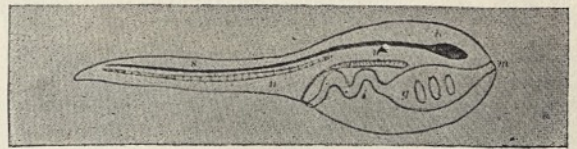

Fig. 104. Ascidios puntagalvis.

phioxus — yra tur-but tik pergyvenusiais atstovais daugelio kitų tokių; ir, nors jie nebutų tiesioginiai žuvų pratėviai, vienok mes įstengiame matyti, kaip žuvis galėjo atsirasti.

Visi žeminiai vertebratai matomai atėjo per žuvų grupę. Žuvis yra žemiausioje grupėje tikrųjų vertebratų.

Fig. 106 mes matome vertebrais arba kaulėlius nugaros, kaip jie sudaro pilną nugarkaulį. Dabar mes ga-

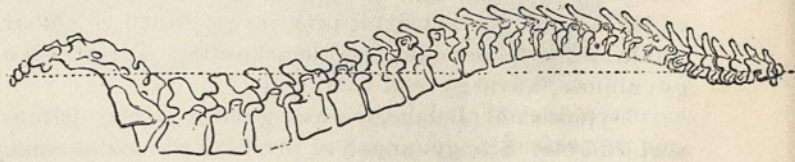

Fig. 106. Nugaros kaulėliai arba vertebrai.

lime aiškiai suprasti, ką reiškia vertebrai, iš kurių susideda nugarkaulis. Visi gyvunai, kurie turi nugarkaulį, vadinasi vertebratais (nugarkauluočiais).

Greitai dabar peržvelgsime keletą žuvų, kad bent nuovoką turėtumėme apie daugybę rūšių šitų gyvūnų, nuo kurių paėję yra mūsų pačių pratėviai.

Fig. 107 randame žemasias formas žuvų, nėges arba devynakes, su galva vos pažymėta nuo kūno.

Jas dažnai vadina Cyclostomata — apskritburnėmis žuvimis. Viršui po dešinei (Fig. 108) galite matyti apskritą čiulpuką, kuriuomi gyvūnėlis prisisega prie daigtų. Tame jis panėši į amphioxą. Šitos žuvis

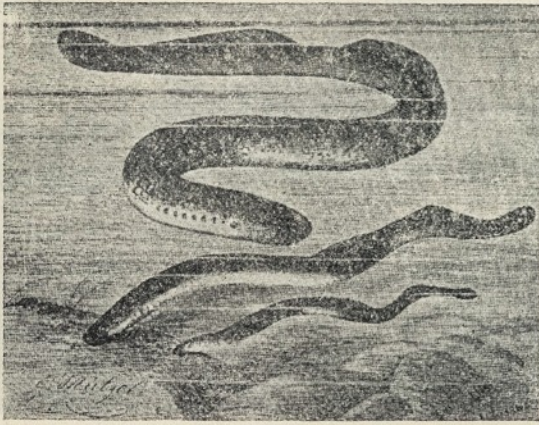

Fig. 107. Grupė nėgių arba devynakių.

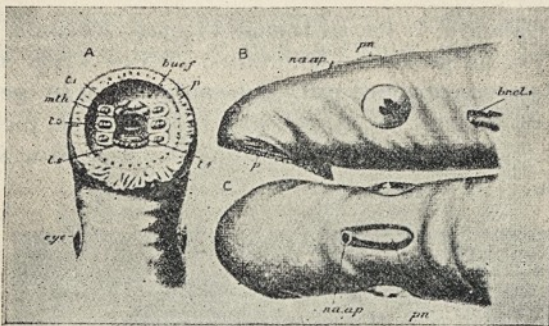

Fig. 108. Nėgės galva.

neturi žiaunių, ir nosį perstato pavienis krepšelis. Iš viso-ko imant, tai žemai esanti, prasta žuvis. Iš tikro tai taip prastos žuvis, kad apskritburnės turi savą skyrių, pažymėtą at-kirai nuo visų kitų žuvų, kurios turi žiaunis.

Žuvų (pisces) kliasė nepasiženkliną savo pažiaunėmis, bet savo pelekais. "Tikima, kad poriuotieji pelekai paeina nuo atsidalinimo dviejų pirmapradžioje pratasių pašalinių paplasnų".

Žuvis dalina į keturias padermes:—

1. Elasmobranchii.
2. Holocephali.
3. Dipnoi.
4. Teleostomi.

Šitas padermes galima taip-gi atskirti ir fossylėse žuvyse, nors skirtumai tampa mažiaus išymus, kada einame atgal laike; ir daugelis ženklų verčia spręsti, kad bendrieji pratėviai keturių padermių, jeigu mes juos galėtumėme iširti, taptų klasifikuoti kaip Elasmobranchii. Todėl Elasmobranchii gali vadintis dugnine grupe žuvų, nors šiadykščiai Elasmobranchii, kaip visi dabartiniai gyvūnai, yra specializuoti iš daugelio atžvil-

gių" (Shiplej ir Mac Bride, p. 353).

Pirmoji padermė, Elasmobranchii, apima Akulas (Fig. 109), Šunžuves (Fig. 110), Skatus ir mažesnius Rėkinus (Fig. 111).

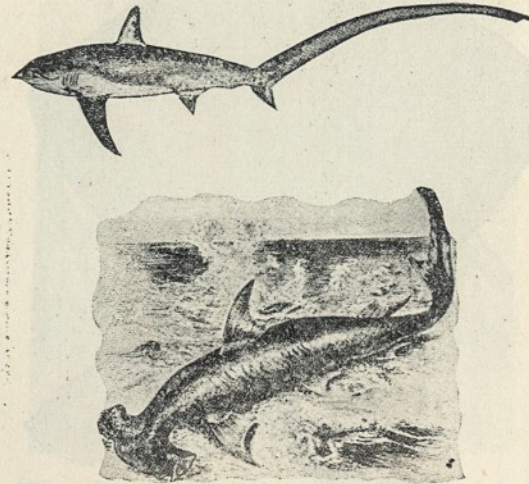

Fig. 109. Pliekiančioji akula viršuj, ir kujagalvė akula apačioje.

Visa šitoji sena šeimyna turi žemai stovinėją, neišplėtotą formą, ir šitos, kaip kad apskritburnės žuvis, kurias matėme, vos galima būtų sakyti, kad turi kaulus, nėra jų skeletas susideda labiausiai iš kremšlių.

Antroji padermė, Holocephali, skiriasi nuo Elasmobranchių labiausiai skelete; viduriuose jos labai panėši viena kitoms.

Šitoji padermė, kitą kartą skaitlinga, dabar peristato trymis gentėmis, artimai giminingomis, kurių geriausiai žinoma yra chimera (Fig. 112).

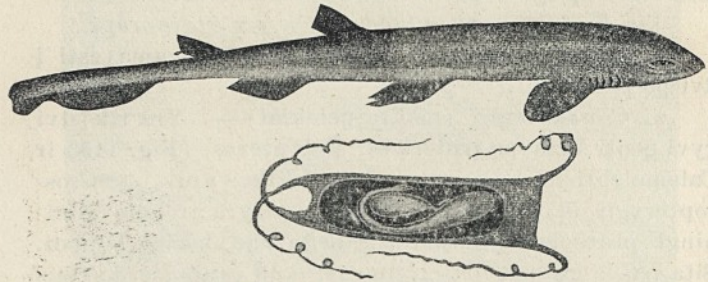

Fig. 110. Marinė šunžuvis.

Trečioji padermė, Dipnoi, arba dvialiai, kartais vadinami plaučiažuvėmis, turi tiktai tris veisles:—

- Burnetto vašilas (Ceratodus) (Fig. 113),
- Dumblažuvė (Protopterus) Fig. 113),
- Ir Lepidosirėna (Fig. 114).

Labiausiai iš visų mus apeina grupė, vadinama Dipnoi (Fig. 113, 114), dvi-alšės žuvis. Jos alsuoja netik vandenyje per pažiaunes kaip kitos žuvis, bet jos turi ir plaučius oro kvėpavimui, ir to dėlei kraujo cirkuliacija skiriasi pas jas nuo kitų, paprastų žuvų.

Jų vienintėliais gyvais atstovais yra Burnetto vaši-

las (*Ceratodus*), Queenslande, kurs turi vienerius plaučius, ir dumblažuvės tulų Pietinės Afrikos ir Pietinės

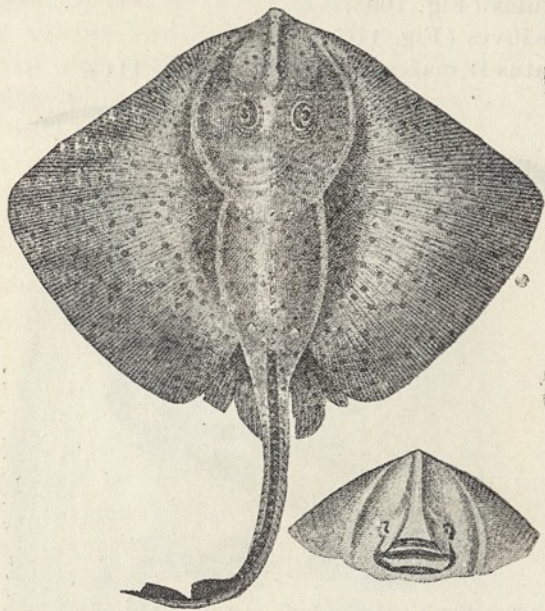

Fig. 111. Skatas ir mažasai rékinas.

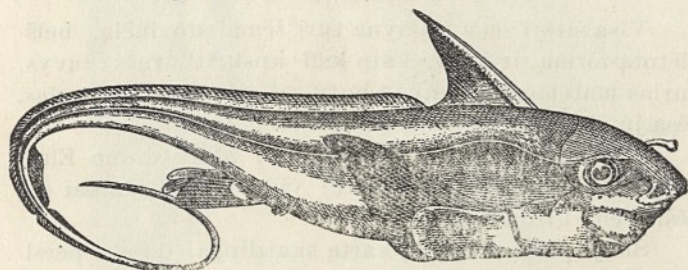

Fig. 112. Chimera arba truškežuvė Amerikos upių, kurios turi dvailus plaučius.

Visi žemieniai gyvunai tur-but atėjo per šitąją grupę.

Ketvirtoji padermė, Teleostomi, dalinama esti į dvi po-padermi:

a. *Crossopterygii* (makra-pelekliai).— Yra tik dvi gyvi genti šitos po-padermės, *Polypterus* (Fig. 115) ir *Calamoichthys*, kurie apgyvena Afrikos upes. “*Crossopterygii* iš tulų atžvilgių tur-but yra arčiaus giminingi pratėviams amphibijų negu šiadykščiai *Dipnoi*. Šitą pažvalgą patvirtina butis, kad orapušlė karta

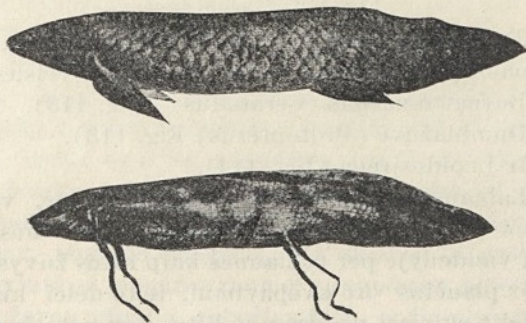

Fig. 113. Burnetto vašilas viršuj, o dumblažuvė (*Protopterus*) apačioje.

yra panaudojama kaip kad plaučiai. Jaunos turi vieną didelę išlaukinę pažiaunį, prikergtą prie operkulumo.

Fig. 114. Lepidosirėna.

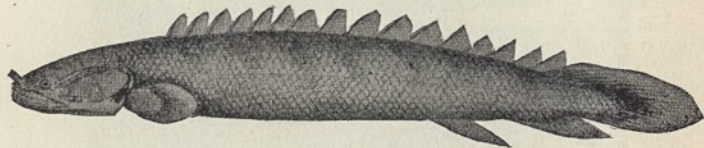

Fig. 115. *Polypterus*.

Kaip pas *Dipnoi*, snukis yra galinis “ (Shipley ir Mac Bride, p. 378).

b. *Actinopterygii*.— Šitoji po-padermė esti dalinama į dvi dideli atdali, *Ganoidus* ir *Teleosteus*. Paprastas arškėtas (*Acipenser*, Fig. 116) yra geriausiai žino-

Fig. 116. Arškėtas.

mas iš *Ganoidų*, ir jis, su trimis kitomis mažomis grupėmis, yra talpinamas į *Ganoidus*. Visos kitos skaitlingos šeimos priguli prie *Teleostėu*, tarp jų geriausiai mūsų žinomos žuvis,— lašiša, lydeka, silkė, plekštė, ešerys. Yra gal-but dešimtis tukstančių veislių šitoje atdaloje.

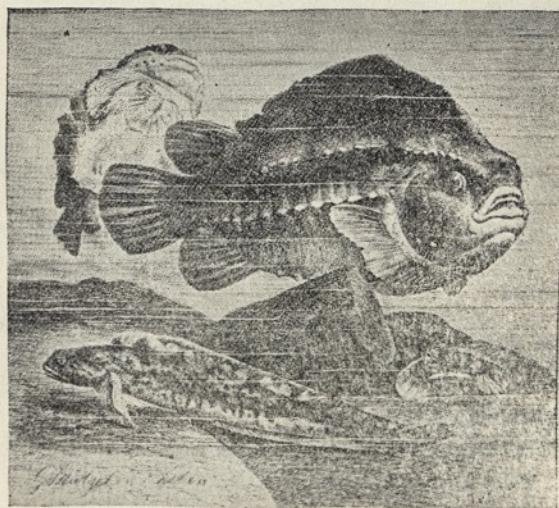

Fig. 117. Paikžuvė viršuj, o blenné apačioje.

Dabar aš parodysiu keletą specimėnų netaip gerai žinomų, kad turėtumėte šiokią-tokią nuovoką apie keistus įvairumus šitų tvarinių.

Šitoji blennė yra labai ypatinga, nesa dauguma žuvų deda kiaušinius (ikrus), tačiau blennė atsiveda savo mažyčius gyvus.

Jurių arklūkai ir pypkežuvė yra labai įstabios, nesa jų mažyčiai išsiperina iš mažų kiaušinėlių, papildvės krepšyje pas patinus.

Kopiantysis ešerys (Fig. 119 ir 120) laipiojo taip ilgai, kad jis pastojo beveik žeminiu gyvunu, ir jis prispringtu, jeigu jį priverstum pasilikti vandenyje.

Fig. 118. Juriu arkliukai ir pypkežuvė.

Fig. 121 parodo žuvį, kurios vardas ženklina: viską aplinkui reginti (Periophthalmus). Kaip galite matyti, ji moka laiptoti, ir iš jos pozicijos galite šiek-tiek

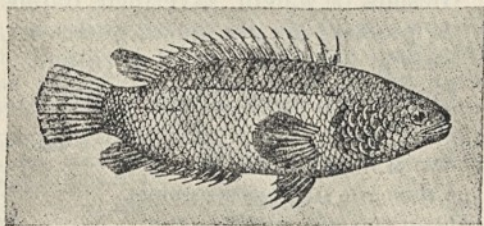

Fig. 119. Laipiojantysis ešerys.

sumoti, kaip žuvies pelikai galėjo išsiplėtoti į sanarius.

Fig. 122 parodo lakiojančiąją žuvį. Jos dideli krutinės pelikai užlaiko ją ore ilguose lėkimo pasišokėjimuose. Vienintėlė versmė jos lėkimo paeina nuo vuo-degos vartonės, kada apleidžia vandenį — ji gali nulėkti 200 mastų.

Fig. 120. Ešerys lipantis medžio stobriui.

Šitos stebuklingos jungmės pagelbsti mums supras-

Fig. 121. Akyvas išverstakys gyvunas. Periophthalmus, Indiškoji ir Pacifiškojo didžiamarių. ti, kaip žeminiai gyvunai išsiplėtojo iš žuvų. Įsitėm-kite, kad iki šiolei mūsų vertebratai tai vis vandens gyvunai, ir dabar reikia "išsodinti mūsų žuvis ant saus-žemio" ir prisižiurėti jų išsiplėtojimui tenai.

Pirmieji žeminiai gyvunai labai panėšėjo į žuvis. Nuostabu, kiek žmonių ponorėtų klasifikuoti gyvunus Fig. 123 sulyg pirmojo pamatymo.

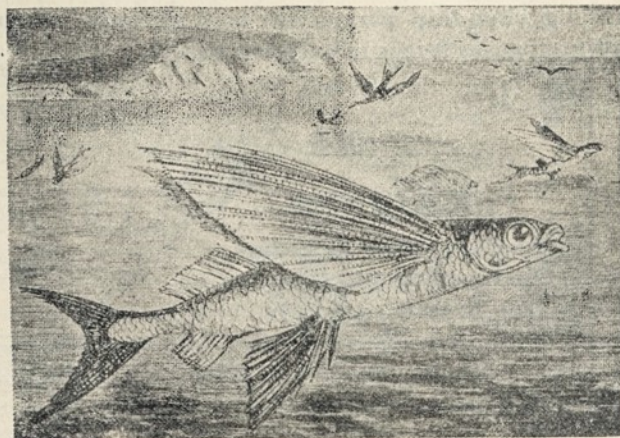

Fig. 122. Lakiojančioji žuvis.

Gyvunai Fig. 123 išrodo, lyg jie perstatytų tiktai vieną grupę, tačiau jie yra parinkti iš trijų atskirų pa-dermių. Apačioje yra elektringas ungurys, ir esti žu-vimi. Tarpinis — tai amphibia (Caecilia lumbricoi-dea), ir priguli ton pačion padermėn kaip varlės ir ru-pečkos. Augštutinis — tai reptilius (Amphisbaena).

Jis turi retai kur užeinamą gabumą vaikščioti prie-kyn abiem galais.

Nepaprastas įvairumas, parodytas žuvų kliasėje, yra labai pastebėtinas, ir, j eigu syki bent truputį su-

prantame įstatymą gamtinio parinkimo, veikiančio ant paduotųjų čion permainų, mes nesistebėsime, kad iš taip nesuskaitytinų įvairumų veislių bent viena rūšis pasmilo gyventi ant sausžemio.

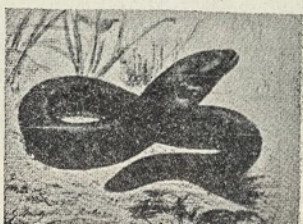

Fig. 123. Tris atskiros padermės: viršuj — reptilius Amphisbaena, viduryj — amphibija Caecilia lumbricoidea, o apačioje — elektringas ungurys.

Bet tai buvo labai didelė pirmynženga, ir tegalėjo įvykti labai palengva. Tiktai per labai didelę seriją mažų atmainų tegalima buvo strukturai vandeniui kvėpuojančio gyvuno taip persikeisti, kad gyvunas galėjo gyventi ant sausos žemės ir kvėpuoti oru.

(T. b.).

KALINYS.

Augštas, šaltas kambarys.
Apdraskytos pilkos sienos.
Čion jis sėdi — kalinys,
Nusiminęs, patsai vienas.

Ne, ne vienas, praeities
Jį aplanko atminimas.
Jam atėjus, iš širdies
Smarkus kyla nuliudimas.

Ne tos sienos, ne tamsa,
Ne kalėjim's jį terioja, —
Jo nuliudusi dvasia
Karčią buitį apdumoja.

Už tų sienų, už šaltų,
Ten, kur kaitina saulelė,
Ten, kur linksma, kur griaudu,
Mylimoji yr' grintelė...

Toj grintelėj — jo tėvai:
Žilas tėvas ir močiutė...
Netol grinčios — ažuolai,
O toliaus — žalia pievutė.

Už tos pievos, už žalios,
Tartum tik ranka paduoti,
Yr' darželis mylimos...
Kad ten ėjus pasvajoti!

Saulė-keleivė nakvynėn nuėjo,
Žaliąją pievą saldžiai nubučiavus.
Jis, išsvajotas dainos karalaitis
Ein mylimosios savos aplankytų.

Tyros, lyg toji rasa sidabrinė,
Jaunos jų mintis ir dailios svajonės.
Tykus jų žodžiai lenktynėmis eina,
Nei to vėjalio išdykusios vilnys.

Mintis ir kalbos jų dedas' vainikan,
Pina jų lapų žavėjas šlamėjim's...
Kiek tai malonės, kiek džiaugsmo nekalto,
Kiek auksaveidžių svajonių!...

Giesmės be žodžių, žavėtingos dainos,
Ar praeityj jau ant amžių pražuvot?...
Kam gi jų gimėt, jei mirti turėjot
Pirm, negu Laimė pražysti galėjo?...

Žuvo, dingo amžinai!
Viens tik likos atminimas,
O su juo, lyg pilkas ukas,
Apsup' dvasią nuliudimas.

O aplinkui taip ramu,
Kad net gislių šneką girdi.
Ir buitį, ta praeiktoji,
Sopulingai drasko širdį.

Ten, kur kaimas, kur laukai,
Ten, kur kaitina saulelė,
Kur žydėjo kudikystė,
Jau išgriuvo jo grintelė.

Jos jau nēr čia, nejieškok.
Viens tik liudnas kamin's stovi:
Jis, nei koks paminklas, liudij'
Apie žuvusią gerovę.

Ir jau kapinės' tėvai:
Žilas tėvas ir močiutė.
Šimtamečiai — miestui teko,
Žambris užarė pievutė!

O už pievos, už žalios,
Kur laimuzė jam spindėjo,
Jau nebēr' jo mylimos:
Ji už kito ištekėjo.

BROLIAI LAISVAMANIAI!

F. Silbelus.

Ar ne laikas mums rištiesi į stiprią vienybę, kad galėjus varyt pirmyn laisvamanybą? Jeigu žinom, kad nieko augštesnio nėra kaip mokslas, tyras mokslas, tai ko-gi laukiame? kodėl nesirišame į tam tikrą organizaciją, kad varyt priekyn tą šventą darbą, susiorganizu-
vus? Ar ne matome, kad visos sekto su savais monais darbuojasi, tveria ir organizuoja burius; parapijas, traukia prie savęs, kiek išmanydami, idant pripratint augusius, ir išauklėt jaunuomenę dėl savęs, savai naudai? Mes matome, kaip visi tikėjimai stengiasi apžavėti kudukius savais dievais, išauklėti juos fanatizme, idant jie visą savo amžių bjaurėtusi, kas yra teisybė ir mokslas.

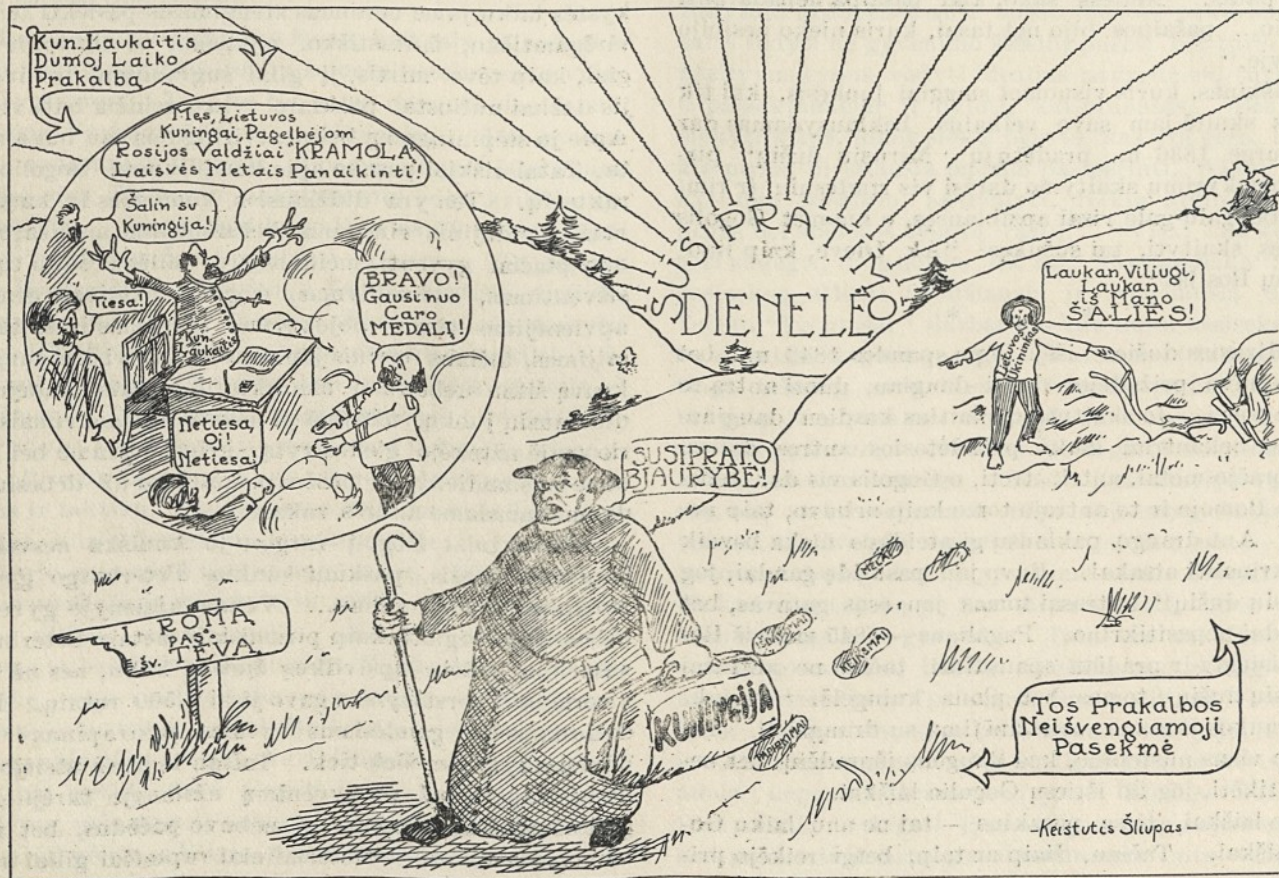
Ar mes nematome, kiek tukstančių Lietuviai kas metais sudeda tiems išmislytiems dievams, tiems visokiems monams? Matome, kad tai daro tik mūsų tamsesniejie broliai, o šviesesniejie nuo to atsisako, nėra suprantą, kad iš to nieko gero nėra. O vienok jie lyg ko laukia, tulos ateities, kada neteisybė ir visi monai prazus. Taigi, broliai, laukdami — nieko nesulauksime; pradėkime dirbti visi iš vieno tą laisvamanybą platinti. Kas gali buti geresnio, kaip buti laisvu nuo visokių prietarų?

Mūsų tamsesniejie broliai, tie vergai dvasioje, moka po 6 ar 12 dolerių metais katalikų bažnyčiai, o kur tie visi kas savaitiniai dešimtukai ar penktukai, ku-

riuos jie sumoka? Jie sumoka mažiausiai 25 dol. metams sau ant nenaudos! Tai kodėl mes laisvamaniai negalime mokėti bent po ketvirtą dalį tiek dėl tyro mokslo? Pradėkime darbą su pagelba d-ro J. Šliupo, kuris jau ir paseno bekovodamas su neteisybėmis, susispieskime į kruvą, ir — anot jo žodžių — jeigu randasi 15—20.000 laisvamanių Lietuvių šioje šalyje, kodėl mes negalime susirišti į tam tikrą vienybę, kad smarkiaus varius priekyn darbą laisvamanybos? Broliai Laisvamaniai! Sukraskime, sutverkime organizaciją, arba jau esančią laisvamanių organizaciją sustiprinkime. Turėkime centrą, tverkime kuopas, padidinkime "Laisvąją Mintį" ir pasistengkime, kad ji išeitų tankiaus, turėkime kokį dorą organizatorių, mokslo vyrą, kurs mokėtų ir galėtų varyti darbą pirmyn. Jeigu mūsų tamsesniejie broliai gali užlaikyti daugiau kaip šimtą kuningų su kuningienėmis, jeigu reikia užlaikymui bažnyčių tukstančiais metams, tai kodėl negalime mes užlaikyti bent vieną mokslo vyrą, kuris galėtų darbą mokslo, apšvietimo, laisvamanybos, beje šventąjį laisvės darbą, varyti priekyn?

Turiu viltį, kad Jūs, broliai laisvamaniai, šitą klausimą stengsitės paaikškinti, nevilkindami be reikalo laiko, nėra man rodosi, kad tai vis yra galima. Jūs, kurie esate moksle ir kurie stovite augščiaus supratime už mane, atsiliėpkite!

NEW HAVEN, CONN.

JUL. BANIULIS.

PAGAL J. ASOLA.

Rusu Beletristikos Tevas.

(Žiur. "L. M." No. 41).

"Mirusios dušios" yra geriausias Gogolio veikalas ne tik dėl savo gilios psichologinės charakteristikos, bet ir iš Gogolio humoro atžvilgio. Čia nebesimato nė pėdsako to lengvo komizmo, kurį randame "Vakaruose"; čia yra baisūs juokai, arba, kaip Hercenas išsireiškė: Nuostabūs juokai, kai drugio krečiamo juokai, kuriuose matoma sąžinės gėda ir kančios, gali būti ne juokai ligi ašarų, bet ašaros ligi juokų. Taip gali būti, kad verkta ligi tol, kol apėmė juokas. Tikslai sopuliuose beprotiškos ašaros! Ir kartu su tuo gilus sąjaušmas išjuoktai dvasios ubagystei, jos supratimas ir dovanojimas jiems, "nes jie nežino, ką daro". Pašaipai kai anatomo peilis, kai baisus įrankis prieš tamsą, betgi tuo pačiu kartu, kaip vaistas, kursai gydo. "Daugel kas žmogų užgautų", sako patsai Gogolis, "jeigu jį parodytų visame nuogume; bet apšviestas juokų šviesa, apsiginklavęs juokų jiega, tas atneša sielai suraminimą. Ir tas, kuris eitų su kerštu prieš pikta žmogų, beveik sutinka su juo, kuomet pamato pajuoktas jo sielos žemesnes ypatas. Netiesą sako, kad pašaipai nepadaranti išpuodžio... pašaipos bijo net tasai, kuris nieko nesibijo pasaulyje."

Puškinas, kuris visuomet smagiai juokėsis, kai tik Gogolis skaitė jam savo veikalus, beklausydamas dar Peterburge 1836 m. pradėtųjų "Mirusių dušių" pirmųjų perskyrimų skaitymo darėsi vis rimtesniu ir rimtesniu bei galų-gale visai apsilbausęs, o kuomet Gogolis pabaigęs skaityti, tai sušukęs: "Ak, Dieve, kaip liudna mūsų Rusija!"

* * *

"Mirusios dušios" išėjo iš po spaudos 1842 m., bet Gogolis buvo prižadėjęs duoti daugiau, duoti antrą to veikalo tomą. Jo skaitytojų skaitlus kasdien dauginosi, ir jie nekantriai laukė pažadėtosios antros dalies. Betgi praėjo metai, antri, treči, o Gogolis vis dar tebegyveno Romoje ir to antrojo tomo kaip nebuvo, taip nebuvo. Ant draugų paklausų gi ateidavo nieka beveik neužtikrinanti atsakai. Buvo jau pasklidę gandai, jog "Mirusių dušių" antrasai tomas jau esąs gatavas, bet tie gandai nepasitikrino. Pagaliau — 1845 mete iš Romos prisiūsta ir pradėta spausdinti, tačiau ne antrasai "Mirusių dušių" tomas, bet plona kningelė: "Paringtos ištraukos iš mano susirašinėjimų su draugais". Tada taip visus nustebino, kad daugelis išpradžių net nenorėjo tikėti, jog tai išties Gogolio laiškas.

Tie laiškas, tiesą pasakius — tai ne anų laikų Gogolio laiškas. Tačiau, šiaip ar taip, betgi reikėjo pri-

prasti prie tiesos, reikėjo prisipažinti, jog tarpe "Revizoriaus" bei "Mirusių dušių" autoriaus ir "susirašinėjimų" autoriaus yra gili spraga, jog Gogoliui Romoje begyvenant įvyko perversmas, didelė permaina. Ta permaina aiškiai nušvietė tą faktą, kad rašytojas, kuris nuo 1831 ligi 1841 metų buvo pagaminęs tris apysakų rinkinius, du dramos veikalus ir didelį romaną, o nuo 1841 ligi 1852 metų pagamino tikslai "susirašinėjimus" ir "Autoriaus prisipažinimus". Tada skamba tragiškai, ir skverbiasi galvon mintis, kurios byloja apie jėgų netekimą, apie išsirašymą... Ir mes nusiminę bei liudna širdžia turime jieskoti Gogolio tragizmo pradžios.

Reikia atsiminti Gogolio bėgimą iš tėvynės 1836 m. Ar nebėgo tikslai Puškino ir Lermontovo apdainuotasai "pranašas", kuris iš augštybių pakviestas pasaulį pamokinti, tačiau pasaulis jo nesupranta, keikia jį vadinant neregium, apdrebina purvais ir išgena iš tėvynės? Bet Gogolio permaina yra taip didelė, kad jos negalima išaiškinti pasiremiant išlaukiniais išpuodžiais. Tos permainos turime jieskoti giliau — jo psichikoje. Ir ta permaina bei jos šaknys jau galima buvo pastebėti ankstybose jo jaunystės dienose ir, galima sakyti, jog tai prigimta. Psichiatras Baženovas pasiėmė Gogolio jaunystę ir jo tėvus, kaip tyrinėjimo daiktą ir įtikinančiai priparodo, kad daugelis Gogolio psichiškų nenormalių apraiškų stačiog buvusios užgimtos. Jau kudi-kystės laiku jame matomas stengimasis pasiekti tai, kas viršgamiško, fantastiško, mistiško; ne tik tokie smugiai, kaip tėvo mirtis, jį gilai sugrandina, bet ir šiaip jis dažnai nuliusta, pasidaro tylus, geidžia būti vienas. Apie jo slėpingumą bei neatvirtingumą jau buvo minėta. Tada aiškiai pasako apie komplikuo-tą Gogolio charakterių. Ten yra didžiausias komizmas ir kartu ne mažas vidujinis rimtumas bei asmeninė analiza; mėgimas plačiai gyventi, meilė teatro, dailės ir šalip tų pasišventimas, susivaldymas, o galop akstinas genantis apvienėjimo sferon; objektyvus realizmas ir šaltas tēmijimas, tačiau lyrinis jausmas — tas viskas jungėsi į kruvą šitan stebėtinan charakterin, kuris pradėjo nuo didžiausių juokų, užbaigė gi asketo aimanavimais, kurio saulė užtekėjo giedrų rytą, švietė tyrame bei karštame pusiaudienyje, ir pražuvo, užslinko už debesų liudname tamsiame audros vakare.

Išlaukiniai Gogolį vargino jo kuniška nesveikata jaunystės metais, paskiau sunkios Peterburgo gyvenimo aplinkybės ir, vėliau... Vėliau užsienyje gyvenant nebereikėjo bėgioti, kaip pirmaisiais metais Peterburge, vasariniu plovėčiu apsilvilkus žiemos laiku, nes už "Revizoriaus" perstatymus gavo jisai 2,500 rublių. Beto, didiesiems bei garsiesiems vyrams pasirupinus ir valdžia paskyrė jam šiek tiek. Tačiau kelionė atsiėjo gan daug, taipgi ir už pragyvenimą užsienyje turėjo nepigiai užmokėti. Gogolis gi nebuvo pačėdus, bet užtat visuomet rupinosi — materialiniai rupesčiai giliai kando

į širdį. Jisai rašė tik slapčiai, kad įplaukas už jo raštus atiduoti neturtingiems, bet vertiems pašelpos studentams; tačiau su tomis įplaukomis, kokios įplaukavo, negalima buvo užkimšti jo butiniausių reikalavimų spragų. Taipogi jisai turėjo rupintis apie savo seserų auklėjimą, jų lavinimą bei apšvietimą. Tiesa, jo draugai jam paskolindavo. Vienoje ir Romoje Gogolis perkentė gana sunkias ligas ir po tų ligų "mirties baimė" jį apsėdo, su juomi visur ėjo ir nebepasitraukė. Dažnai jį aplankydavo nervų liga, kuri net sąmonę atimdavo... Tos ligos pradžią pagamino nesmagumai delei "Revizoriaus", "Mirusios dušios" gi ir jų spausdinimas tatai padidino. Neužilgo po jo išvažiavimo, jį labai užgavo žinia apie Puškino mirtį. "Jūs žinote", rašė jisai, "kaip aš myliu savo motiną, bet jei aš ir jos netekčiau, tatai manęs taip neužgautų, kaip nunai". Ta Danteso kulka, kuri pakirto ir nuvertė didelį poetą, užgavo ir jo didžiojo draugo širdį ir padarė joje neišgydomą žaizdą.

Gogolis apsigyveno Romoje ir todėl to miesto išpuodžiai turi didelę, gal net išaiškinančią reikšmę. Roma, katalikystės centras — jam už visas kitas pasaulio vietas geriausia patiko. Romą jisai vadina antra savo gimtine, sakosi norįs tenai mirti, nes "čionai žmogus yra per visą verstą arčiau Dievo". Beto jisai Romoje gyvendamas susipažino su talais žinomais žmonėmis, kurie padarė tulį įtekme.

Tai charakteringa laiko žymė, kad tais pilnais ekstrėmų laikais daugelis didžiųjų žmonių neteko savo vidujinės lygsvaros. Tarp tų tai buvo daugelis lenkų, ne laimingų Varšavos 1830 m. maišto aukų. Ten gyveno lenkų emigrantas Janskis, kuriame buvo išsiskiepinę Furjėro, Sen Simono ir ankstybesnių laikų krikščionybės mokslai. Ten taipogi buvo įkurtas 30 metais ypatingas "atgimstančios brolybės" ordenas. Tą ordeną įkurė Mickevičius ir Janskis. Tad tie mistiški vortinkliai apsupo ir Gogolio dvasią. Jisai pradeda manyti, kad su išlaukinės galės įrankiais negalima pakilti ir išliuosuoti tėvynės, bet reikią tvirtai tikėti ir gailėtis už nuodėmes.— Tokia buvo "atgimstančios brolybės" ordeno tikyba ir tik tame jie matė savo ir žmonių išganyką. Prie to burelio, kuris atmetė 1830 metų kovos planus ir taktiką, prisidėjo tarp kitų Semenenko ir Kaisevičius, kurių jiegos taip jau jaunystėje buvo suteriotos, kurie grimzdo į misticizmo gelnię. Šituodu nauju ordeno apaštalu ir misijonieriu atkeliauja į Romą pusmečiu vėliau, negu Gogolis. Jiedu randa pastogę ir prieglaudą pas kniazienę Šinaida Wolkonską, — kaištą katalikę, — kuri priėmė pas save taipogi ir Gogolį, tad jie tenai ir susitiko. Kalbėjo jie apie lenkus ir jų padėjimą, apie Mickevičių, kurį Gogolis svetur susitiko, ir jį labai gerbė, davė Gogoliui kningas savo dvasioje parašytas, rašo apie jį sonetus, kuriuose jį sulygina su pavasario gėlele ir baigia nurodydami jam, kad jis at-

vertų savo sielą dangiškajai rasai. Ir Gogolis pamažėl pradeda ją atverti, kadangi apaštalai apsiėjo su juo rimtai, gudriai ir palengvėliai. Gogolis nebuvo vienintėliu, kuris čiulpė į save Romos atmosferą; jisai net nepriėmė, kai kiti, katalikų tikėjimo. Tuomet daugelis nugrimzdo į katalikybės antpludžio vandenį ir liko gyvenimo šešėliais. Priegtam reikia paminėti, kad minėtiems apaštalam pas Gogolį dirvą buvo prirengusi tula jo draugė Smirnova, buvusi karališkųjų rumų dama, bet gana apsišvietusi ir rimta moteriškė, kuri, nubodus gyventi pasaulinio gyvenimo trukšme, griebėsi prie religijos, idant tenai susiradus romą. Gogolis su ja susipažino begyvendamas Peterburge, paskiau susitiko su ja Paryžiuje ir galų gale Romoje.

Visi šitie išpuodžiai pasirodė Gogolio laiškuose, rašytuose iš užsienio. Jo stilius darosi vis rimtesnis, labiau puošiamas religijiniais sakiniais; jis pradeda žiūrėti į save, kaipo į toki, kuris pakviestas iš augštybės, regi savo truso užduotį nepaprastai mistiškoje prasmėje. Skęsta mistikon labiausia po sunkių ligų. Apie jo nepaprastą religišumą patėmyjo jo draugai jau 1841 metais, kuomet spausdino "Mirusias dušias". Jau tuomet jisai ištārė, kad šito veikalo pirmoji dalis — tai tik duriš vedančios į jo dvasios pili, kuri jame kilstanti. Pirmieji jo veikalai jam išrodo vaikiški; jisai atsako nuo savo realizmo bei nebepripažįsta savo humoro. Rašytojo užduotis esanti augštesnė bei pakilesnė: jisai turįs rodyti ne gyvenimo šešėlių puses, bet turįs tvirti pozityvus tipus, rodyti idealius pavyzdžius, turįs rašyti pamokinančiai ir byloti, kai pranašas. Bet, idant mokyti kitus, idant siekti prie to, kas yra gera, tad reikia pirmų-pirmiausia pačiam pasigerinti, reikia atsiskyti nuo pasaulio, apsivalyti, reikia atgimti ir semti jiegas bei spėką iš šventų raštų. "Visa, kas kuniško, turi sudegti, ir pasiliks tik tai, kas dangiško", idant pasisektų atlikti "didžiausią ir švenčiausią darbą". Tačiau "šventasai" darbas niekuo budu nesisekė, apie ką ir patsai Gogolis suprato. Pastumus į šalį savo ypatingą talentą, savo humorą ir realę patėmyjimo jiegą bei galę, jisai pats sau apkarpė savo sparnus ir užbėrė savo jiegų šaltinį. Nebeteko jisai gaivios fantazijos, jo mintis tartum sustingo. Kadir jisai žiūrėjo į gyvenimą, bet nieko nebematė, nėra akis nebejieškojo gyvų vaizdų, tik žvelgė į metafizikines minčių esmes, jieškojo tokių idealų, kokių gyvenime nėra. Jis patsai matė, kad visa tai, ką jis tuo tarpu sutvėrė, buvo išblyškęs, suvytęs ir be gyvybės. Tatai kas anksčiau vėržėsi ir tvino savaimi, liuosai, neakinamas, nedilginamas, tą nunai reikėjo per prievartą išgauti, ir tas jo nepakinėjo. Jis pertaiso savo rašinius ir vis abejoja, smeigia ir stato vis nepaprastesnius smaigus siekius ir vis giliau puola į nepasitenkinimo bedugnę. Ypač sunkus buvo 1845 metai. "Ligoti jausmai yra taip nepakenčiami, kad pasikorimas arba pasiskandinimas būtų vaistu bei

pasiliuosavimu“. Ir tatai atsitiko, kad „Mirusių dušių“ antrąją dalį, kuri buvo kuone užbaigta, kurios taip laukta tėvynėje, jisai tulą bemiege naktį inmetė ing ugnį. Gi vieton to atsirado mintis išleisti savo vėlesnių laikų laiškus. Jis surinko juos iš savo draugų, perdirbo ir išėjo iš-po spaudos „susirašinėjimai“. Tačiau šitas jau nebe realisto-satyriko veikalas, bet *pranašo*, kuris gailisi užu savo praeitį, praėjusių laikų savo triusą pavadina kudikišku, dogmatiniu šventumu skelbia reakciją, nesipriešinimą ir nusižeminimą. Kaip „Mirusias dušias“ slavofilai ir vakariečiai pasitiko ir pasveikino, taip nunai „Susirašinėjimai“ abi partiji mirtinai užgavo bei sužeidė. Aksakovas stengėsi net sutrukdyti jų spausdinimą: „Visa tai yra melas ir beprotybė, ir jeigu tai taps viešu dalyku, tad išstatys Rosijoje Gogolį ant pajuokos“. Labiausia jautėsi užgautu Bielinskis, kuris karščiausia Gogoliui tikėjo. „Taip, aš tamstą mylėjau“, rašo jisai, „su visu karštumu, kaip tiktai žmogus, kuris krauju surištas su savo kraštu, gali mylėti to krašto viltį, garbę bei pagarbą, jo vadą stovintį ant pagarbos, besivystimo ir pažangos kelio“. Šitasai vadas dabar garbino baudžiavą, nežinę, pasmerkė kultūrą, kilimą bei judėjimą, pamokslininkavo ir skelbė dogmas! „Jeigu tamsta butumei pasiūtesinęs atimti man gyvastį, aš užu tai nestengčiau tamstos labiau neapkęsti, negu užu šitas gėdą nešančias pamokas. Aš nestengiu aprašyti viso siutimo, kurį tamstos kninga sukėlė visose gerosė širdyse, nē gi to pasiutusio džiaugsmo, kokiuo džiaugiasi tamstos priešai: Čičikovai, Hlestakovai, Sabakevičiai... Ką darai? Pamintik, tamsta stovi ant bedugnės kranto!“

Gogolis buvo prašęs, kad atvirai, nors ir aštriai atsilieptų apie jo veikalus, betgi tokio atsiepimo jis nelaukė. Ne iš draugiškumo — tiktai iš gailėsčio jisai meldė neteisti jo taip smarkiai ir aštriai. Galima esą dar kovoti su priešais, bet tegu Dievas saugojas nuo kovos su draugais! „Tada visa sugriūva!“

Ir šiuo laiku, kada Gogolyje visa sugriūvo, jis išsi-rengė 1847 metų pabaigoje į šventą kelionę, Jeruzoliman. Jisai troško ramumo, atilsio, bet Jeruzolimas neinpylė romos balzamo į jo širdį; paskendęs karštose maldose jisai juto šaltį ir drebėjo ir, sugrižo taip nupuolęs dvasioje, kaip dar niekuomet su juo nebuvo atsitikę. Ir nu ateina liudniausi jo gyvenimo metai, kokių dar nebuvo matęs. Tiktai Mažarusijoje budamas pas motiną bei seseris jisai truputį atsigauna, griebiasi vėl prie „Mirusių dušių“ II dalies, pirmuosius skirsnius skaito savo draugams Moskvoje, taiso juos daugel kartų, bet be pasekmės. Mirties baimė apsiaučia jį vis stipriau. Tad jisai pradeda ruoštis prie mirties ir tulą baisią naktį ir vėl sudegina pradėtąjį darbą. (Tarp popierių surastieji ir kaipo „Mirusių dušių“ II dalies iš-

leistieji šmoteliai parašyti, rodos anksčiau). Nervų uždegimas, karštis ketverge, vasario 21 dieną 1852 metu užbaigė Gogolio gyvenimą.

* * *
(T. b.).

SLENKSTIS.

(Iv. Turgenevo eilės prozoje).

Matau milžinišką namą. Priešakinėje sienoje siauros iki galui atdaros durys; užu durų paniurus ukas. Prieš augštą slenkstį stovi mergelė...

Šalčiu kvėpuoja toji nepermatomoji tamsybė ir ledine sriove išsiveržia iš vidaus namų tykus, prislėgtas balsas.

„O tu, norinėioji peržengti šitą slenkstį, ar tu žinai, kas tave laukia?“

— Žinau, — atsako mergelė.

„Šaltis, badas, neapykanta, pajuokimas, pažemini-mas, skriaudos, kalėjimas, liga, pati mirtis?“

— Žinau.

„Atstumimas, visiškas apvienėjimas?“

— Žinau... Aš esmi pasiryžus. Aš pakelsiu visas kančias, visus smugius.

„Netik nuo priešų, bet ir nuo giminių, nuo draugų?“

— Taip... ir nuo jų.

„Gera! Esi pasiryžus aukoti?“

— Taip.

„Bevardžiai aukoti? Tu pražusi — ir niekas... niekas ir nežinos, keno atmintis reikia pagerbti?“

— Man nereikia nė dėkingumo, nė sąjausmo... Man nereikia vardo.

„Ar esi pasiryžus ir prasižengti?“

Mergelė nuleido galvą.

— Ir prasižengti...

Balsas palaukė valandėlę.

„Ar tu žinai, jis vėl pradėjo, pagaliaus, kad tu gali nebetekti tikėjimo į tai, į ką dabar tiki, gali supras-ti, kad apsigavai ir bereikalingai pražudei savo jauną gyvastį?“

— Žinau ir tai. Ir vis-gi noriu ineiti vidun.

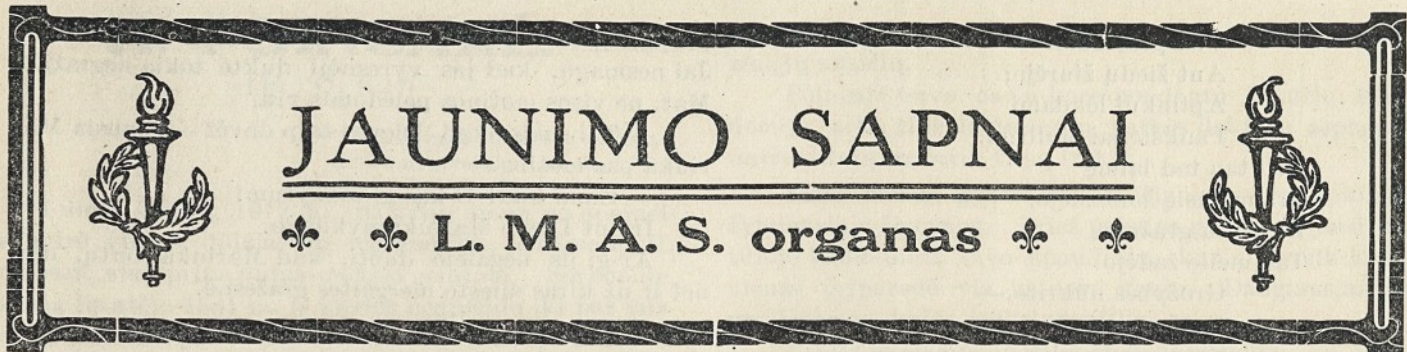
„Ineik!“

Mergelė peržengė slenkstį, — ir sunki užlaida nu-sileido.

„Kvailė!“ kažkas sugriežė dantymis užpakalyje.

„Šventoji!“ iš kažkur atsakyta.

Vertė K. VAIRAS.

PRADEDANT NAUJA AKADEMINĮ META.

Štai jau laikas ateina, kada moksleivių duris vėl atsidaro pradedant naują akademinį metą, kada lekcijos virs svarbiausiu moksleivių užsiėmimu iki sekančių vakacijų ir kada moksleivio gyvenimas, taip sakant, įeina savo paprastosna vėžosna. Su šiuomi gal-but kiekvieno laikas bus, jeigu ne labiau užimtas, tai bent reguliariau paskirstytas, kas veik kiekvienam reiškia trumpesnės liuosas valandas ir dėlto mažiau atliekamo laiko nuo kasdieninio užsiėmimo. Čia tai ir manau truputėlį pakalbėti apie sunaudojimą tojo liuso laiko.

Užėjus rudeniiui, ir po juo žiemai, vakarai esti ilgiausi ir nuobodžiausi. Dėlto yra rengiama visokios pasilinksminimo pramogės, teatrui, paskaitos, prakalbos ir tam panašiai. Atlikimui to viso yra reikalinga dvasinės spėkos, kurių neretai jieškoma tarpe tos pačios minios. Vienok joje negalima daug tos kokybės rasti, nes tam ji neturėjo progos. Šičia ir susiduriame su moksleiviais, jau nerokuojant šiaip jau svietiškosios inteligentijos, kuri, žinoma, yra svarbiausias gaivalas panašiose pramogėse. Tačiau nereikia pamiršti, kad visuomenės akis yra atkreiptos į moksleivius, nes ji labai gerai žino, jog šiadien moksleivis, o rytoj jau profesionalas, t. y., inteligentas, kaip ir kiti. Ir taipogi ji gerai nujaučia, kad kaip šiadien jis (moksleivis) atsineša į draugijinius klausimus, į pačią visuomenę ir taipogi į savo pasiskirtą mokslo šaką, tai ir ateityje ant tiek jis bus naudingas žmonijai. Kad tas yra tiesa, tai vargiai reikia ir kalbėti daugiau, nes tą matome pačiame gyvenime. Menu, nedaug teklysiu pasakęs, kad kaip moksleivis žiuri į visuomenę, ką jai velija, tai ir pastaroji tuo pačiu jam atsako: Jei ji stengiasi būti tikru jos draugu, tai ji atjaučia, ateina pagalbon jam, kada tas reikalinga; gi atbulai, jis pasijunta apleistas. Tą visą pats moksleivis turi savo rankose ir nuo jo paties priklauso apkalbami sąryšiai. O kadangi iš pavienių ypatų susideda visa moksleivija, tai žinomas daiktas, kad pavienių pasivedimas šiame atvėjy charakterizuoja visą kuną.

Mes žinome gana gerai, kad savo businčios profesijos darbą turime statyti pirmoje vietoje bei daugiausia

tam energijos pašvesti, nes tai jei ne legaliai, tai bent moraliai esame prisiekę būti ištikimais ir daugiausia dirbti savo pasiskirtai profesijai. Vienok apšviestas žmogus turi žinoti, nors paviršutiniai, dar daugel kitų dalykų, kuriuos liaudis visai mažai težino. Ir štai tas tai žinias populiariškoje formoje ir rodos mums reikėtų aiškinti, bet dar mums būtų lengviau ir gal būtų daugiau naudos atneštume ši-bei-tą aiškindami iš savosios šakos. Pastaruoju budu ir patį lavintumėsi ir tuo pačiu tarpu kitiems gero darytume.

Tą galima atlikti tam tikrai parengta prakalba arba referatu, kas kam parankiau. Musų žmonės tą mėgsta ir augštai apkainuoja. O kad tą padarius tai nē nereikia kasžin kiek laiko, nes nuo vienos ypotos negalima reikalauti perdaug. Man rodosi užtenka kalbos, antros ar referato, kito per sezoną. Tą kiekvienas galėtų padaryti be jokio sau nuostolio. O kiekvienas po tiek, tai susideda nemaža kruva naudingo darbo.

Su pradžia šio mokslo meto pasirodykime, kad esame tikrais, darbščiais moksleiviais, norinčiais matyti savo visą tautą apšvietoje bujojančią, žengiančią tikrosios pažangos keliu. Taip darydami patį nenuvargsim, bet atbulai jusimės dar tvirtesniais bei laimingesniais, negu budami pasyviais. Tat prie darbo, kas tik turi energiją, gerą valią.

ELNIS.

SODUI.

Kur tavo gražumas,
 Tu sode didžiune;
 Kur yra skaistumas,
 Gamtiškas galiune?
 Kur bitės retuotos,
 Ką lankė mylavo;
 Tos mažos marguotos,
 Ką žiedus bučiavo?
 Džiaugėsi papuoštas
 Grožybėm gamtužės;
 Auksčiausiai lankytas
 Linksmosios paukštužės.

Visi praeidami
Ant žiedų žiurėjo;
Aplinkui lėkdami
Paukšteliai čiulbėjo.

Visi tau tad laimę
Brangiausią šnabzdėjo,
Buvai tu gražume
Tau meilę žadėjo.

Grožybės nukrito,—
Gražumo tie žiedai,—
Svajonės išnyko,
Tau džiaugsmas lyg sapnai.

N. VALASINAS.

PAVEIKSLELIS.

PRANAS BAJORAS.

MARIUKA Karmaniuotė iš prigimimo buvo negraži mergaitė: maža, plonutė, į kairiąją pusę palinkusia nosyte, spuoguoitu veiduku. Mariuka kad ir turėjo gražias, blizgančias akutes, bet tas jau nieko nereiskė.

Nesmagu Mariukai buvo!...

Kaip butų puiku, kaip gera, jeigu ji butų tokia graži, kaip daugelis jaunų mergaičių. Koks smagus jai butų gyvenimas, jeigu ji turėtų tiesią nosytę, gražų, nespuoguoatą veidelį. Kaip tuomet jai butų smagu su jaunikaičiais susieiti, kada jie negalėtų jaja atsidžiaugti, vienas kitą aplenkdami, kalbintų ją. Visas gyvenimas butų gražus, geras, daug del jos žadantis, jeigu tik ji butų graži... Bet dabar?! Niekas jos nemyli, niekas su ja nenori jautriai pasikalbėti, pajuokauti, nors ji daug daugiau mylėtų negu kitos, prie kiekvieno jaunikaičio limpančiais žodeliais kalbėtų, gražiai savo mėlynomis akutėmis pažiūrėtų, gražiau, linksmiau nusijuoktų...

Sunku jai buvo... Ji ir nori mylėti ir taip pat nori butų nuo jaunikaičio mylima... Juk ji, kaip ir kitos mergaitės, jaunutė dar...

Kartais Mariuka pasiims veidrodį, žiurės-žiurės jin. Spaudo nuo veido spuogelius, glosto jį, kreipia nosytę. Bet kiek ji tai nedaro, kiek neglosto, vis tas pats — negraži: veidelis kreivas, spuoguoatas... Nei nepasijunta Mariuka, bežiurėdama veidrodėlin, kai iš jos akių išpuola gaili-gaili ašara.

Mariuka pasiklausia pas savo motiną:

— Mamute, kodėl aš tokia negraži? O kodėl mūsų Onuka taip puikiai išrodo?...

— Tylėk, tu, varna! — sušunka ant jos motina. — Jau taip Dievas davė, o tu čia da kažką vapaliuojai!...

Ir motina Mariukos neapkentė. Motina norėjo, kad Mariuka, kuomet dar visai mažiukė buvo, kur nors

prapultų, o dabar — kad kuogreičiausia pasimirtų... Jai nesmagu, kad jos vyresnėji duktė tokia negraži... Mat, ne visos motinos pelėdomis yra.

— Tai sakai kad Dievas taip davė? — klausia Mariuka pas motiną.

— Žinai kad! O kas-gi manytum?

Ir ant Dievo Mariuka pykdavo.

Ar-gi jis negalėjo duoti, kad Mariuka butų, dar net ir už kitas miesto mergaites gražesnė.

* * *

Nevisuomet žmogui džiaugtis, nevisuomet liudėti. Kartais žmogus gyvena, kaip girios lakunėlis: linksmas jis ir smagus, — niekas jam daugiau nerupi, kaip tik gyventi-gyventi ilgai-ilgai ir niekad nemirti... Bet štai kaip matant ta laimė taip greit ir taip toli nuo jo atsitolina, pranyksta, kad nei nesumatyti, o tas žmogus, paliktas laimės, įpuola nelaimingan, niekad nelauktan padėjiman. Pasilieka tas žmogus varguose, bet dar vis laukia, gal kada nors vėl ta laimė, tas džiaugsmas sugrižs.

Taip lygiai ir su nelaiminguoju. Nevisuomet tad jam varguose liudėti. Kad ne iš vienos, tai iš kitos pusės užspindi laimės spindulėlis. Nors kartą nelaimingasis savo gyvenime užčiuopia tą laimingą spindulį, pasigėri juomi, paglosti savo raukšlėtomis rankomis — jis dar nori gyventi, laukti, gal-gi ir dar kuomet nors kartą jį atlankys, gal vėl jis taps laimingu.

Ir Mariukai, daug liudejusiai mergaitėi kartą užšvietė laimė. Ir ji nors kartą pasidžiaugė.

Dar gal tik kuomet Mariuka kokių dvejų metų budama buvo fotografuota. Ji pati nebepamena, kaip tada ji ant tos fotografijos išrodė: graži ji buvo ar ne, taip kaip dabar išrodė, ar kitaip. Ji tai nežinojo. Ir nors labai žingeidavo, bet žinoti negalėjo, kadangi tas paveikslėlis kažkur buvo prapuolęs.

Nepaprastas žingeidumas pradėjo Mariuką imti: kaip ji dabar išrodytų ant paveikslėlo. Gal ji išrodytų gražia?...

Sumanė ji nusifotografuoti, nes nepaprastai jai rūpėjo, kadaigi žmonių yra kalbama, kad žmogus ant fotografijos daug gražiau išrodo.

Nuėjo ji pas fotografistą ir užsisakė geriausių paveikslų.

Fotografistas pasodino Mariuką ant kedukės paveikslą trauktų.

— Klausyk tamsta, — sakė Mariuka. — Traukk šitą štai, tiesiąją pusę. Sako, kad tiesėji pusė geriau išrodo kuomet nutrauki. Tiesiąją tamsta trauk.

— Gerai, Mariuka.

Nustatė fotografistas kamerą ir pasakė, kad Mariuka žiurėtų kairejėn pusėn, o tuomet bus tiesėji nutraukta.

(Pabaiga ant 1006 puslapio).

H. POINCARÉ.

(Iš "O. N.")

"Jieškojimas teisybės turētu
buti musu veikimo tikslu".

4 dieną liepos, 1912 m., už kelių dienų po operacijos, mirė vienas didžiausių matematikų ir filosofų H. Poincarė, visų pripažintas mokslo genijum. Sorbonoje, į kurią jis atėjo 1881 m. ir kurios neapleido iki pat mirėčiai, skaitė lekcijas matematiškosios analizos, vėliaus iš matematiškosios filozofijos ir teorijos tiespanašumo ir, pagaliaus, pastaruoju laiku, apie vieną sunkiausiųjų mokslų — dangaus mechaniką. Jo lekcijos buvo taip svarbios, kad iš tolimų šalių važiavo klausyti studentai, net ir mokslininkai-profesorai. Ir buvo kas paklausti to rimto žmogaus.

Poincarė mylėjo mokslą. Mokslas jam teikė dvasišką linksmybę ir tarytum dailininko pasigerėjimą, pasiekusį tobulybę. Atsivaizdinkite sau žmogų, apsigyvenusį Claude Bernard gatvėje, nedideliame vieno lango kabinete, už mažo stalelio dirbantį, ir vaikščiojantį ir susijudinusį, susilenkusį, rimtą; jo visas gyvenimas, matomai, atsispindi jo akyse, kurios regi pasaulyje vien harmoniją. Tasai mįslinčius, išgilinges, atiskyres nuo pasaulio, piešiantis tą patį pasaulį simboliais ir ženklais — tai geometras, analitikas, tai Poincarė. Iki užsimiršimui atsidavęs mokslui, jo vieno žadinimui, jisai mato matematikoje muzikos ir dailės grožę. "Jos apsižavėja", — kalba jisai apie matematiką, — "skaitlinių sutartinėje ir formų harmonijoje; jos didžiai susijudina, kuomet netikėtas išradimas išvelka priešais visai naują perspektyvą. Ar-gi tasai apsiereiškimas ir džiaugsmas neturi estetikos, nors jausmas čia ir nedalyvauja? Teisybė, mažai išrinktinių, pilnai pajaučiančių tąjį džiaugsmą. Bet ar-gi tai ne dailės stygų galybė?" Taip kalba Poincarė apie matematiką ir, žinoma, daugiausiai apie save.

H. Poincarė, daktaro sunus, gimė Nantsėje 29 balandžio (naujo kal.) 1854 m. Pradinį išsilavinimą gavo vietiniame licėjuje, iš kurio parėjo į Institutą, o vėliaus į Politechniką. Užbaigė mokslą 1875 m. Augštesnėje Nacionalėje mokykloje Paryžiuje, ir čia jis ir jo brolis, Raimondas Poincarė, francuzų kabineto pirmininkas, turėjo lotinų kvartale, Paryžiuje, kambarėlių; vėliaus-gi jis, kaip inžinierius, išvažiavo į Skandinaviją. 1881 m., kuomet jį pakvietė į Sorbonos profesorius, jis skaitė lekcijas apie matematiškąją analizą Kanoje, kur išbuvęs 25—26 metus, parašė daugybę žymių matematiškų veikalų.

Persikėlus jam į Sorboną, Mokslo Akademijos jis išrinkta į geometrijos skyriaus sąnarius; 1889 m. Tarp-tautiškas Biuras apskelbė jį didžiausiuoju visos Europos geometru, o 1905 m. Vengrijos Akademija apskelbė

jį pasaulės mokslinčium; 1908 m. jis pateko į "nemirtingųjų skaičių.

Poincarė buvo nariu-korespondentu keturių Akademijų, arba Mokslo draugijų, garbės daktaru septynių universitetų, sąnariu tiesų ir t. t.

Tatai toksai gyvenimas ir išlaukinis pasisekimas žymiausiojo žmogaus. Prieš pabaigą gyvenimo jisai jau turėjo į tukstantį savo spaudinių, kurių beveik kiekvienas parparodė vis ką-nors naujo. Daugiausiai jis yra žinomas, kaip mokslo kritikas.

Mintįs išreikštos jo sulig mokslo principų, tai mintįs žilos senovės, mintįs, kurios jau buvo išreikštos dar Graikijos ir Romos mokslininkų ir viduramžinių mokslo vyrų. Laikinai jos buvo užmirštos. Paprastai manoma, jog mokslo kelias teisybės linkui neretai nukrypsta į šalį, pasirodo klaidingu; viena tikta matematika neklaidinga; Poincarė sako, jog visos mokslo šakos turi sąryši, ir todėl jo filosofiją galima pavadinti sąryšinga sulig tulų mokslo šakų. Poicarė pasistatė sau už tikslą duoti, jeigu taip galima išsireikšti, moksliską mokslo kritiką, todėl jis pirmučiausiai tyrinėjo tikriausius pamatinius mokslo principus ir išdėstinėjo jų reikšmę.

Gvildendamas kokį nors klausimą, jis stengėsi priparodyti išvedimus įvairių mokslo šakų sulig vien tikta to klausimo. Tokį jo vartojimo budą galima pastebėti kadir straipsnyje apie laiko matavimą. "Kaip išmieruoti laiką?" — klausia jis. "Sulig sąžinės? Bet sąžinė neklausys, jog nuo antros valandos iki trečiai išėjo tiek laiko, kiek nuo trečios iki ketvirtai, nesa sąžinės keliais negalima pastebėti laiko protarpio. Taipgi čia negali prisitarnauti nei dangaus laiko rokamimai, nesa sukimasis musų žemės ant savo ašies, iš priežasties jurų pakilimo ir nusekimo, neretai pasivėlina. Gi mėnulio sukimasis, nuo kurio priklauso jurų pakilimas, rokuojama, svarbiausiai, sulig Newton'o pritraukimo pajiegos tiesų. Laiko išmatavimas, tokiu budu, paeina nuo pritraukimo pajiegos tiesų, turinčių patirtos tiesos, t. y. daleistinosios tiesos reikšmę. Akyvaizdoje to nėra buodo išmatavimui laiko", — užbaigia Poincarė, — "apie kuri galima butų pasakyti, jog jis tikresnis už kitus, jog visų priimtasai laiko matavimo budas yra parankesnis".

Visų-pirma Poincarė pradėjo savo darbavimąsi išdėstydamas matematiką žinomo rusų matematiko Lobačevskio. Paprastai geometrija susidaro iš taip vadinamų aksiomų, t. y. tiesų, nereikalujančių prirodymų. Iš tų aksiomų prirodinėjama tris: 1) tarp dviejų punktų galima pravesti tik vieną tiesią liniją; 2) tiesioji linija yra trumpiausias kelias tarp dviejų punktų ir 3) per duotąjį punktą, gulinčią tiesiojoje, galima išvesti linkui tiesiosios tikta paraleliškąją liniją. Paskutinioji aksioma, tarp kitko, vadinama Euklido postulatu. Jos, tačias, kaip ir visos kitos aksiomos, ištikru-

ju, negalima priskaityti prie geometriškai aiškių teoremų. Todėl geometrai visuomet stengėsi prirobinėti aksiomas. Lobačevskis gi ir Vengras mokslininkas Bolai priparodė, jog Euklido postulato negalima priparodyti. Ir štai, Lobačevskis ėmėsi drąsaus eksperimento. Jis savo geometrijoje paliko pirmąsias dvi aksiomas, o vietoje Euklido postulato jis daleido aksiomą, jog per tašką tiesiojoje galima išvesti daugybę paralelių linijų. Pasekmės buvo didelės. Iš šitų trijų aksiomų Lobačevskis sudarė geometriją, t. y. visą eilę logiškų teoremų. Tai kur-gi dabar absoliutiškoji reikšmė mūsų paprastosios geometrijos? Tokiame atsitikime nė euklidiškoji geometrija negali pretenduoti neklaidingumą atsiesti; joje neviską tegalima priimti tokioje reikšmėje, kaip pirmiausia buvo priimama. Ji butinai reikia iširti fundamentališkai ir visu pirma reikia iširti platumos supratimas. Geometrija Lobačevskio, tokiu budu, vėla išvilko problemą išrišimui klasiškos filosofijos.

D. COLLEGE, MD.

I. B.

PAVEIKSLELIS.

(Pabaiga nuo 1004 pusl.).

— No, dabar Mariuka, linksmai-linksmai, šypterk, — pasakė fotografistas.

Mariuka sužiuro savo akutėmis, nusijuokė mieliai — gražiai.

Fotografistas paveiksluką nutraukė.

— Mariuka, už savaitės laiko bus gatava.

— Už savaitės?...

— Taip už savaitės.

Parėjusi namo, Mariuka visaip mislino. Mislino ji, kad jos paveikslėlis bus gražus — gražesnis už visus kitus, kokie tik randasi fotografisto galerijoje. Bet ji daugiau mislino, kad bus toksis negražus, jog fotografistas niekam jos to paveikslėlio nerodys. Ji ir džiaugėsi ir liudėjo. Bet, kaip kad daugiausia pripratusi liudėti — liudėjo ir laukė išaktytos dienos.

Nors ilgos dienos, nors metais jos rodėsi, bet visgi praėjo. — Atėjo ir ta laimės džiaugsmo ar dar didesnio nuliudimo diena.

Mariuka, dar tik ateidama prie fotografisto studijos jau nudžiugo: pamatė ji lange įstatytą savo paveikslėlį, prie kurio stovėjo keletas jaunų berniukų ir rodydami vienas kitam Mariukos paveikslėlį gėrėjosi:

— Graži, kaip angelas...

— Tai, kad aš tokią gaučiau...

— Nežinočiau kaip atsidžiaugti tokią gražią turėdamas...

Mariuka visa tai girdėjo ir džiaugėsi.

O paveikslėlis, išties, išrodė labai gražus: nesimate ant jo spuogų nei jokių kreivumų, tik dailiai šypsojosi ir rodos vyliodama savin jaunikaičius, povaliai, juokiančiomis akutėmis kalbėjo:

— Šia pas mane... Aš myliu ir daug dar mylėti galiu...

Nežinojo Mariuka kaip ir atsidžiaugti. Šokinėjo jos jauna širdužė krutinėje ir rodos norėjo ištrukti ir toli, augštai, už debesų geidė nuskrusti.

Neiškentė Mariuka. Pribėgo prie stovinčiųjų ir žiurinėjų jos paveikslėlin vaikinų ir sušuko:

— Vaikinukai, tai mano šitas paveikslėlis, mano... Fotografistas nufotografavo, o laike fotografavimo aš dailiai juokiau... Tai aš... Aš moku meiliai juoktis, o dar meiliau mylėti... Mano šitas paveikslėlis, man!

Ilgai dar Mariuka stovėjo prie lango žiurėjo paveikslėlin ir gėrėjosi juomi. Netiek ji žiurėjo paveikslėlin, kiek praieinančius žmones. Pamačiusi kuri nors atsikreipus langan, gaudė akimis ir vedė tiesiai prie lango, rodos sakydama:

— Šia, pažiūrėk, koks gražus mano paveikslėlis!... Jis yra mano... Ir aš galiu, daug galiu meiliai, pavyliojančiai nusijuokti... Pažiūrėk paveikslėlin... Jis yra mano!...

Mariuka jautėsi linksma ir laiminga ir norėjo, kad jai viuomet tokia laimė žibėtų.

21—IX—12.

Nukrito nuo apregės viena žvaigždė, kuri Vokietijų darbininkų svietui švietė per daugelį metų, beje mirė Augustas Ferd. Bėbelis (g. 22 d. vasario 1840 m., † 13 d. rugpjūčio 1913 m.). Gimęs iš bėdinų tėvų, neįgyjęs augštųjų mokslų, turėjo drąsą ir upą tapti Vokietijos socialistų vadu. Už tai daug persekiojimų nukentėti prisiėjo, ir nesykį kalėjim atsidurė. Bet idėja yra augštesnė už viską, ir Bėbelis, miėdanas paliko sudrutėjusią Vokietijoje socialistų partiją. Nebuvo iškalbus, bet visados turėjo argumentams tvirtą pamatą. Nors buvo socialistų vadovu, bet prieš Vokietijų tautiškumą nekariavo, o dar ir pats tautos garbę rėmė. Ilgainiui pašvėsimė studiją jo darbams. Lavonas sudegintas tapo Šveicarijoje; bent 20000 žmonių atidavė pastarąją pagarbą.

* * *

Cleveland, O., sakosi esąs dabar miestas be musiu. Mokytoja, daktarė Dawson suorganizavo mokyklų vaikus į "sanitarų policiją", ir vaikai prižiūrėjo, kad arklidės, kutės, rinkos, mėsos kromai ir t.t. būtų valyvai laikomi. Jeigu kas švariai nebuvo laikoma, vaikai su pagelba Sveikatinės Komisijos privečia gyventojus apvalyti išmatas. Sako, nereikia dabar nė durų nė langų dangstyti sietais! — Tulas mūsų skaitytojų gal but pasijuoks iš tokio darbo. Bet juokai butų nevietoje. Mes žinome, kad musės užneša perus visokių ligų. Ne likus musių, mažiaus bus ligų. Kiek sveikatos bus sutaupta, kiek gyvasčių pailginta, kiek vargo prašalinta! Cleveland'o paveizda pasektina ir kitur. Ypačiai Lietuviams vertėtų apie švarumą pamintyti.

DR. A. SLIUPIUTE-JANKAUCKIENE

Gydo visokias ligas moterų, vaikų ir vyrų.

Valandos: nuo 12-2 popiet; nuo 7-9 vakare.

265 Berry Street, **BROOKLYN. N. Y.**

(tarpe Grand St. ir So. 1-st St.)

TELEFONAS GREENPOINT 8

H. S. ALWORTH

Attorney and Counselor at Law

Veda visokias provas pasekmingai ir atlieka visokius teismiškus reikalus. Reikalaujami advokato kreipkitės:

OFISAS:

GYVENIMO NAMAI:

619 Connell Bld'g.

1649 N. Main Ave.

Bell Phone 234-R. SCRANTON, PA.

Lackawanna Trust Co. BANKAS

404 LACKAWANNA AVE. SCRANTON, PA.

Užkvičiame kiekvieną šio laikraščio skaitytoją pasidėti savo pinigus mūsų bankan.

MOKAME 3% NUO BILĖ SUMOS. GALITE PRADĖTI TAUPYTI PINIGUS KAD IR NUO VIENO DOLERIO.

Siunčiame pinigus

Money Orderiais ir banko Draftais arba čekiais į visas dalis Europos; ypatingai užžiurime siuntinėjimą pinigų į Lietuvą.

PAS MUS GALITE SUSIKALBĖTI LIETUVIŠKAI.

Matthews Broliu

SANKROVOJE GAUSI

VISOKIOS RUŠIES DAŽUS

Atlantic Pure White Lead

Francužiškas Zinc

Devoe's Lead ir Zinc dažai

Lucas Blėtai ir Stiklui dažai

U. S. U. Deck Dažas

Spencer Kellog's sėmenų aliejus

Campbells Varnish palitura

Crocketts Wood Preservative

Johnson's Wood Finishes

Jap-A-Lac.

Devoe's Roman Enamel, Alabastine, Muresko ir invairiausi dažai, kokių tik kam reikalinga, taipgi visoki inrankiai ir teptuvai dažymui gaunami pas

Matthews Bros.

320 Lackawanna Ave. SCRANTON, PA.

Tikras ir Sveikas Reikalas

NORTH SCRANTON BANKAS augo ir dabar teb'auga ir plėtojasi. Tas viskas priguli nuo uolumo ir atydumo vadovų Banke, kurie patys tyrinėjo ir mokėsi, kaip Bankas reikia vesti, ir kurie reikalauja, kad Banko reikalai būtų vedami visais laikais taip, kad būtų teisingi geri ir patikėtini.

Tokia Banko valdyba patikrina, kad negali prapulti nė 1 doleris tén padėtas.

NORTH SCRANTON BANK,
1902 N. Main Ave., SCRANTON, Pa.

The International College of Midwifery.

Moterims žinotina, kad Scrantone pradėsime naują kursą akušerijos mokymo Rug sėjo mėn. (Septemberio) 8 d. 1913.

Mokinties priimame moteris ir merginas, mokačias skaityti ir rašyti, turinčias nemažiau kaip 20 metų.

Mokslo kursas traukiasi 4 mėnesius. Mokestis išneša už mokslą \$100.00. Užmokėti reikia iš viršaus.

Akušerė, pabaigusi mokslą, gauna diplomą.

Mokykla yra inkorporuota Pennsylvanijos valstijoje, bet diplomai yra geri visose Suvienytų Valstybių valstijose.

Iš svetur atvažiavusios mokinės randa pigų pragyvenimą.

Perdėtiniais akušerijos mokyklos yra ir pas juos galima atsišaukti:

Ten pat ir ŠPITOLĖ moterims ir vaikams. Ligoniai peržiurimi nuo 11 iki 1 adynai kasdien.

DR. J. ŠLIUPAS, Pres., 1419 N. Main Ave.

DR. J. KULCZYCKI, Treas., 1125 Pittston Ave.

SCRANTON, PA.

KOLLEGIJOS ANTRAŠAS:

213 Pittston Avenue,
SCRANTON, PA.

“L. M.” INTALPA nuo 1910 m.

No. 1. I. 1910.

Laisvoji Mintis. puslapis 2.

V. K. Račkauskas. Laisvė ir Mintis. 3.

J. Šliupas. Kas dabar iš eilės neteks gyvasties už mokslą? 3—6.

M. Dragomanov. Rojus ir Pažanga. 7—10.

V. K. R. Halley'o kometa. 10—14.

Kalėdų Kaukė. Į lankas aš ėjau (eilės). 14.

V. K. Račkauskas. Nemiegok (eilės). 15.

Jovaras. Nors trokšta krutinė (eilės). 15.

J. Šl. Pirmutiniai liet. spaudiniai Amer. 16—19.

K. Jurgelionis. Apie J. Gabrio “Skaitymo knyga”. 19—21.

K. Jurgelionis. V. K. Račkausko “Eilėmis ir Proza”. 21—22.

K. Jurgelionis. Trumpa Lietuvių kalbos gramatika. 22—23.

Šis bei tas (Kas pirmasai atėjo Amerikon? — Anglas kritikas apie Ameriką. — Kas mus pražutin veda? — “Lietuvos Bankas”). 23—24.

No. 2. II. 1910.

Svarbus reikalas. 25—26.

J. Šl. Francisko Ferrer. 26—30.

Jovaras. Liaudies Dainiui. 30

M. Dragomanov. Rojus ir Pažanga. 31—35.

Kalėdų Kaukė. Fragmentum. 36.

V. K. Račkauskas. Begėdis. 36—39.

Varna. Gyvunų vienybė. 39—40.

J. Šl. Pirmutiniai liet. spaudiniai Amer. 41—44.

K-as. Orlaiviai. 44—45.

Šis bei tas. (Naujas išradimas. — Maistas pabrango. — Į 50 metų laiką. — Darbas anglies kasyklose. — Krematorijos. — Kiek išdirbama naugių? — Kruvinos skaitlinės. — Lukianas) 45—47.

Neopoeta. Vienuolių himnas. 48.

No. 3. III. 1910.

V. K. Rėk. 300 metų nuo išradimo žiurono. 49—52.

J. Šl. Jonas Huss'as ir jo pasekėjai. 52—54.

M. Dragomanov. Rojus ir Pažanga. 54—59.

V. K. Račkauskas. Broliai, neverkkit! 59.

Kalėdų Kaukė. Pamėnas. 59.

V. K. Račkauskas. Žemaitija. 60—61.

„ „ Bakstis. 62—63.

J. Šl. Pirmutiniai liet. spaudiniai Amer. 64—67.

J. Šl. Gera proga išmokti jureiviauti. 67—68.

V-as. Ar mes tylėsime? 68—69.

K. Šliupas. Mokyklų kova Prancuzijoje. 69—70.

V. K. R. Kritika ir bibliographija (Kiek senovės Graikai ir Romėnai prisidėjo pastumėjimui gamtos

mokslų priekyn? — Ateities surėdymas. — Kodėl streikus praleimi? Kaip išlaimėt?) 70.

Kl. J. Draugija No. 37. 70—71.

Šis bei tas. (Amerikos moteris darbininkės. — Iš kur atsirado jurų vandens druska? — Mokyklos Maskolijoje ir Suv. Valstijose. — Laikraštinių suvažiavimų) 71—72.

No. 4. IV. 1910.

Amžinoji stipendija. 73.

J. Šl. Jonas Huss'as ir jo pasekėjai. 74—76.

Kalėdų Kaukė. Dangaus tolimoj beribėj. 76.

Kl. Jurgelionis. Kun. A. Vienožinskis. 77—80.

M. Dragomanov. Rojus ir Pažanga. 80—83.

V. K. Račkauskas. Kur žmogus teisybę surado. 83—84.

J. Šl. Nabagė Katalikybė. 84—85.

Kl. J-is. Dailės dalykuose žodelis. 86.

Kalėdų Kaukė. Giliausioji meilė žmogaus (eilės). 86.

J. Šl. Pirmutiniai liet. spaudiniai Amerikoje. 87—91 (užbaiga).

Markas Twain. Bjernsterne Bjernson. 93.

XX. Dar apie Ispanijos revoliuciją. 93—94.

Kritika ir bibliographija (J. Šl. Žemė ir žmogus.

Kl. J-nis. “Susimildamas”). 94—96.

No. 5. V. 1910.

Reikia Laisvamanams susivienyti. 97—98.

J. Šl. Jonas Huss'as ir jo pasekėjai. 98—102.

Kl. Jurgelionis. Kun. A. Vienožinskis ir jo dainos. 112—105 (užoaiga).

V. K. Račkauskas. Užančio klebonas. 106—110.

Jovaras. Saulė kad pakilus. 110 (eilės).

M. Dragomanov. Rojus ir Pažanga. 110—115.

J. Ilgudas. Bjernsterne Bjernson. 116—118.

Kalėdų Kaukė. Vizija (eilės). 118.

Joanna d'Arc. 119.

Žemės Vaikas. Keli žodžiai apie mūsų žemę. 120—121.

V. K. R. Dar žodis. 121—122.

No. 6. VII. 1910.

Reikia istorijos Amerikos Lietuvių naujokynių. 123—124.

J. Šl. Jonas Huss'as ir jo pasekėjai. 124—128.

M. Dragomanov. Rojus ir Pažanga. 128—131.

Žemės Vaikas. Kokiū budu žemė mainė savo išvaizdą 131—132.

Kalėdų Kaukė. Uola (eilės). 132—133.

Voltaire. Skarmantado kelionė. 133—137.

V. K. Račkauskas. Užančio klebonas. 137—141 (užbaiga).

J. Šl. Lietuviai Amerikoje. 141—145.

Prie Lietuvių Laisvamanių Susivienijimo. 146.

(Toliaus bus).